

ÁLLAMI
SZÁMVEVŐSZÉK

ELEMZÉSE

2019. december

ELEMZÉS

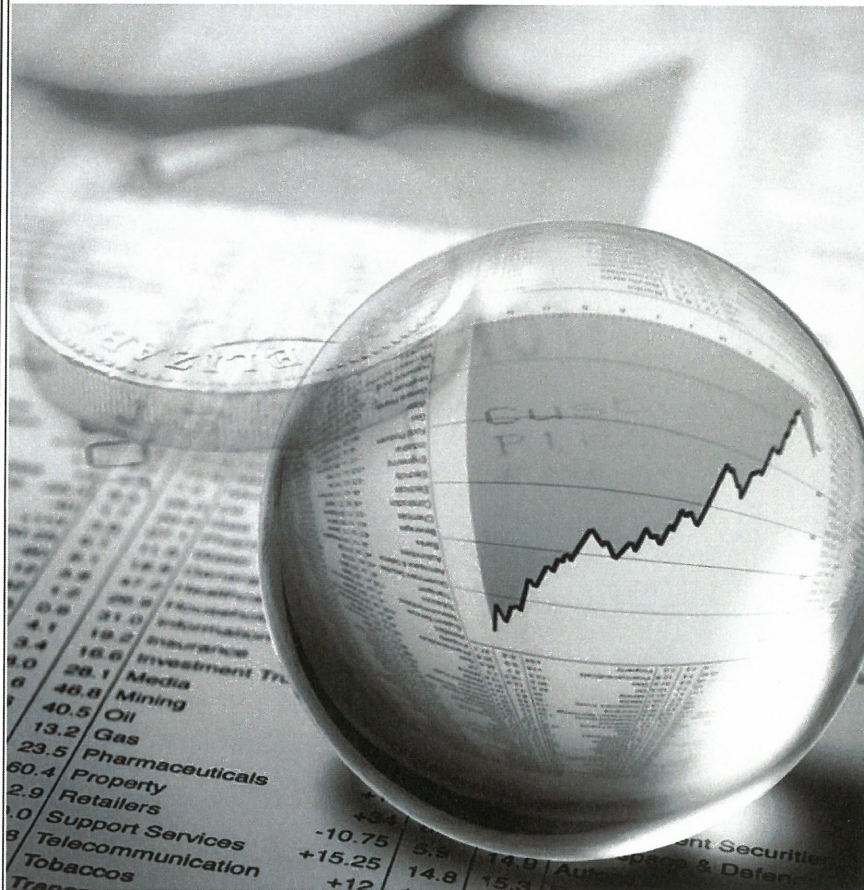
**Az általános forgalmi adó
csökkentés hatásai a
fenntartható kifehérítés
folyamatára**

ÁLLAMI
SZÁMVEVŐSZÉK

ELEMZÉSE

ELEMZÉS

ENGEDÉLYEZŐ:

SZÁMVEVŐSZÉK

ELNÖK

Domokos László

Domokos László elnök

Az általános forgalmi adó csökkentés hatásai a fenntartható kifehérítés folyamatára

Szerkesztő:

DR. KÁDÁR KRISZTA projektvezető

Az elemzés elkészítését felügyelte:

HOLMAN MAGDOLNA JULIANNA felügyeleti vezető

Készítették:

BALOGNÉ LEHOCZKI ÉVA

BEKE ANDREA

DR. KÁDÁR KRISZTA

Az Elemzés
az interneten
a www.asz.hu
oldalon
olvasható.

Kiadja az Állami Számvevőszék

EL-1567-010/2019

TARTALOMJEGYZÉK

▶	ELŐSZÓ	5
▶	VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	6
▶	BEVEZETÉS	8
▶	AZ ELEMZÉS TERÜLETE ÉS MÓDSZERE	9
▶	1. AZ ÁLTALÁNOS FORGALMI ADÓ FIZETÉSI KÖTELEZETTSÉG SZABÁLYOZÁSA	10
	1.1. Az áfabefizetés és a visszaigénylés szabályai	11
	1.2. Az általános forgalmi adóra vonatkozó európai uniós követelmények	11
▶	2. A GAZDASÁGFEHÉRÍTÉSRE VONATKOZÓ KORMÁNYZATI CÉLOK ÉS INTÉZKEDÉSEK	12
	2.1. Áfaelkerülés és költségvetési csalások Magyarországon	12
	2.2. A kormány adócsökkentési politikájának céljai	13
	2.3. A gazdaságfehérítés céljából alkalmazott eszközök	14
	2.4. Áfacsökkentési intézkedések 2014-2018. között	14
	2.5. Az árak alakulása és az áfacsökkentés hatásai	17
▶	3. AZ ÁFABEVÉTELEK TERVEZÉSE ÉS TELJESÍTÉSE A KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉSBEN	20
	3.1. Az áfabevételek tervezését meghatározó tényezők	20
	3.2. Az áfabevételek tervezése és teljesítése 2014-2018. között	21
	3.3. Az áfa-visszaigénylések összegének alakulása	25
	3.4. A regisztrált vállalkozások számának és az áfarés nagyságának alakulása	25
▶	4. AZ ÁFACSÖKKENTÉSSEL ÉRINTETT TERMÉKEK, SZOLGÁLTATÁSOK FOGYASZTÓI ÁRÁNAK VÁLTOZÁSA	27
	4.1. A sertéshús fogyasztói árának változása.....	28
	4.2. A baromfihús fogyasztói árának változása.....	28

4.3. A tojás fogyasztói árának változása	29
4.4. A tej fogyasztói árának változása.....	29
4.5. A halhús fogyasztói árának változása	29
4.6. Az étkezőhelyi vendéglátás fogyasztói árának változása	29
4.7. Az új lakóingatlanok fogyasztói árának változása	30
4.8. Az internethasználat fogyasztói árának változása	30
4.9. Az elemzett termékek és szolgáltatások árindexeinek alakulása	30
◀ 5. AZ ELEMZETT TERMÉKEK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK ÁFACSÖKKENTÉSÉNEK HATÁSAI.....	33
5.1. A mezőgazdasági termékek áfacsökkentésének hatásai a termékek forgalmára és felhasználására.....	33
5.2. Az új lakóingatlanok áfacsökkentésének hatása a lakóingatlanok forgalmára.....	36
5.3. Az áfacsökkentés hatása az éttermek és a foglalkoztatottak számának valamint a szektor béreinek alakulására	37
5.4. Az áfacsökkentés hatása az internet-előfizetések számára és az internetforgalomra.....	38
◀ 1. SZ. MELLÉKLET	40
◀ IRODALOM	41
◀ JOGSZABÁLYOK ÉS KÖZJOGI SZABÁLYOZÓ ESZKÖZÖK JEGYZÉKE.....	46
◀ RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	47
◀ FOGALOMTÁR.....	48

ELŐSZÓ

Az Állami Számvevőszék törvényben meghatározott feladatkörében ellenőrzi a központi költségvetés végrehajtását, az államháztartás gazdálkodását. Ennek keretében a számvevőszék ellenőrzések kiemelt fókusztérülete az állam által nyújtott közszolgáltatások fedezetét jelentő adóbevételek tervezése, illetve teljesülése. Az Alaptörvényben rögzített követelmény a közpénzekkel való felelős gazdálkodás érvényesülése. Ez a közhatalmi bevételek nyilvántartása, beszedése, ellenőrzése megfelelőségét is feltételezi, ezért az ÁSZ rendszeresen ellenőrzi az adóhatóság adóztatási tevékenységét. Az ellenőrzési megállapításokról szóló jelentéseken túl az ÁSZ tanulmányaival is támogatja a jól irányított állam működését.

2010-től fontos adópolitikai célkitűzés volt, hogy az adókon belül egyre hangsúlyosabbá váljanak a fogyasztási típusú adók a jövedelmeket terhelő adókkal szemben, és a bonyolult, illetve túlszabályozott adózási és adóbeszedési rendszer, köztük az áfafizetés és áfabeszedés rendszere megújuljon. Az adószervezet átalakítására irányuló kormányzati törekvéseknek köszönhetően a fogyasztáshoz kapcsolódó adók GDP-hez viszonyított aránya 2012 óta folyamatosan növekszik. Ezen belül az általános forgalmi adó képezi napjainkban az államháztartás legnagyobb összegű, dinamikusan növekvő bevételét. A gazdaság kifehéritése érdekében hozott intézkedések –, mint az online pénztárgépek és az EKAER bevezetése, az online számlázások életbe lépése, az adóhatósági felderítések hatékonyabbá tétele és az áfával kapcsolatos ellenőrzések számának növelése – együttes eredményeként az adórés mértéke az áfa esetében Magyarországon 2018-ra az Európai Statisztikai Hivatal becslése szerint 9 százalékra csökkent, míg 2013-ban még meghaladta a 22 százalékot. Mindezt oly módon sikerült elérni, hogy ezzel egyidőben több területen, illetve termékcsoport esetében áfacsökkentés történt, 2014-től több termék és szolgáltatás áfakulcsa mérséklődött.

Az áfa a társadalom minden gazdasági szereplőjét érinti. Legyen szó intézményről, vállalkozásról, vagy a végső fogyasztóról. Az a vállalkozás is, amely alanyi adómentességet választ, vagy aki nem adóköteles értékesítést, tevékenységet végez, és ezáltal nem tudja másra hárítani az áfát, szintén végső fogyasztónak minősül. Végeredményben az áfa a legigazságosabb adónemnek tekinthető.

Az áfacsökkentés ugyanakkor a központi költségvetésre jelentős kihatással van, hiszen adótömegkieséssel, bevételkieséssel kell számolni a termékek és szolgáltatások akár változatlan forgalma esetén is. Jelen elemzés egyfelől számba veszi, hogy a központi költségvetésben 2014 és 2018 között hogyan tervezték meg csökkenő áfakulcsokkal az áfabevételeket, és azok hogyan teljesültek. Majd ezt követően azt vizsgálja, hogy az áfacsökkentéssel érintett termékek, szolgáltatások – mint pl. a sertéshús, a tej, a hal, vagy az étkezőhelyi vendéglátás, az internethasználat – fogyasztói ára hogyan változott, és milyen hatásai voltak (ha voltak) az elemzett termékek, szolgáltatások áfacsökkentésének. Végül az elemzés értékeli, hogy az áfacsökkentési intézkedések mennyire fenntartható módon járultak hozzá a gazdaság kifehéritéséhez.

Az elemzés által feltárt összefüggések azt mutatják, hogy az eddig megtett adókulcs-csökkentő intézkedések hatásának felmérése, illetve ezen eredmények alapján az intézkedések átgondolt folytatása szükséges a gazdaság fenntartható kifehéritése érdekében.

Domokos László
elnök

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A kormányzati stratégiák már 2010. óta célul tűzték ki a bonyolult és túlszabályozott adózási és adóbeszedési rendszer, köztük az áfafizetés és –beszedés rendszerének megújítását. A tervezett intézkedések a folyamatok átláthatóságának, nyomon követhetőségének, az adóbeszedés hatékonyságának javítására irányultak, illetve az adók csökkentésén keresztül a gazdaság kifehéritését célozták.

A feketegazdaság az élelmiszeripari, mezőgazdasági ágazatot erősen jellemzi, ebben a szektorban igen elterjedtek a költségvetési csalások és az adóelkerülés, ezért az áfakulcs-mérséklés egyik célja egyes termelő ágazatokban (hús, tejtermékek) a gazdasági folyamatok fehéritése és az adózási szabályok kijátszásának, a költségvetési csalások számának csökkentése volt. A 2010. évtől kezdődően emellett fontos adópolitikai célkitűzés volt, hogy az adókon belül egyre hangsúlyosabbá váljanak a fogyasztási típusú adók a jövedelem típusú adókkal szemben. Áfakulcs-csökkentési intézkedésekre – az ismertetett adópolitikai célok mellett - más gazdaságpolitikai célkitűzések (piacélénkítés, fogyasztásbővítés, egyes szektorok felzárkóztatása, versenyképességének javítása) érdekében is sor került az elmúlt években.

A 2014-2018. években a költségvetés bevételein belül az adóbevételek, azon belül az áfabevételek összege és aránya is nőtt. Az egyes évek áfabevételeinek tervezése során figyelembe vették az áfacsökkentések bevételkieséssel járó hatását, a makrogazdasági növekedésből adódó várható fogyasztás-növekedést, a gazdaság-fehérités hatásait és a növekvő bérek hatását. Az elemzett időszakban három évben a tervezett meghaladó mértékben teljesültek az áfabevételek, nominálisan minden évben meghaladták az előző évi teljesítést, és összességében 2014-2018. közt 29,4%-kal növekedtek. Az áfabevételek folyamatos növekedésében szerepet játszottak egyes gazdaságfehéritő intézkedések (pl. online pénztárgépek, EKÁER bevezetése), de alapvetően a kereseteknek és a keresletnek a növekedése, a háztartások fogyasztásának bővülése volt meghatározó.

Az átlagáraknak, a termelés és a fogyasztás volumenének változását több kiválasztott termék és szolgáltatás vonatkozásában értékeltük.

Az elemzett termékek illetve szolgáltatások mintegy felénél az árakban az áfateher mérséklésének hatása nem, vagy nem teljes körűen jelent meg. Az áfacsökkentés bevezetését követően átlagárcsökkenés az internet-előfizetések, a sertéshús, baromfihús és a halhús esetében következett be, árcsökkenés a tojás, tej és az új lakóingatlanok ára esetében nem volt kimutatható. Az áfacsökkentés korlátozott hatásának hátterében az áll, hogy az árak alakulását alapvetően egyéb gazdasági és termelési tényezők határozták meg az elemzett időszakban.

Az élelmiszerek többsége esetében az elemzett időszakban forgalom- és fogyasztásbővülés következett be, aminek hátterében elsősorban a keresetek növekedése áll, de egyes termékek esetében összefüggés mutatható ki az áfacsökkentési intézkedésekkel. Az áfacsökkentés bevezetésének évében a baromfi- és a sertéshús-fogyasztás jelentősen emelkedett, a többi élelmiszer esetében a forgalom, illetve a fogyasztás növekedése nem volt összefüggésbe hozható az áfacsökkentéssel. A vizsgált élelmiszerek közül kettő esetében csökkent a behozatal az áfacsökkentés bevezetésének évében, a hazai előállítású termékek forgalma ezzel egyidejűleg nőtt, azonban két termékcsoporthoz az importált termékek forgalma is erősödött az áfacsökkentést követően. Az épített és az eladott lakások száma nőtt az új lakások áfakulcs-csökkentése után, de tekintve, hogy a lakáspiaci fellendülés már az áfacsökkentés előtt megkezdődött, a forgalomnövekedés nem hozható közvetlen összefüggésbe az adókulcs-csökkentéssel. Az éttermi

fogyasztás áfacsökkentésének várt hatása, azaz a szektorban dolgozók bérének rendezése és a munkaerőhiány enyhítése korlátozottan teljesült, a nemzetgazdasági átlagkeresethez viszonyított ágazati bér alig néhány százalékkal emelkedett és 2019. elején éppen elérte a nemzetgazdasági átlag kétharmadát.

Az áfacsökkentés következtében (a termékek és szolgáltatások változatlan vagy csökkenő forgalma esetén) adótömeg-kieséssel kell számolni a központi költségvetésben. Ennek hatását csak a forgalom (felhasználás és fogyasztás) olyan mértékű növekedése tudja kompenzálni, amely alacsonyabb adókulcsok esetén is biztosítja a korábbiakkal azonos összegű adóbevételt. Jóllehet, az áfacsökkentéssel érintett termékek és szolgáltatások nagyobb részének forgalma az elemzett időszak egészében nőtt, a forgalomnövekedés volumene az elemzett években a kieső áfabevételeket nem tudta kompenzálni, a termékek forgalma után beszedett áfabevételek mértéke jóval a korábbi szint alatt maradt. Az elemzett időszak három évében (2014., 2015. és 2018.) az áfából származó, a terven felül teljesülő költségvetési bevételek háttérében alapvetően a gazdasági növekedés és az általános fogyasztás-növekedés hatásai, valamint egyéb gazdaságfehérítő intézkedések (pl. online pénztárgépek és az Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer) bevezetésének hatásai állnak. Egyes élelmiszerek esetében az áfacsökkentési intézkedések az elemzett időszakban hozzájárultak a gazdaság fehéredéséhez, de nem fenntartható módon, azaz nem teremtettek újabb adócsökkentésre lehetőséget.

BEVEZETÉS

A Stabilitási tv. 23. § (2) bekezdése alapján az Állami Számvevőszék (ÁSZ) az ÁSZ elnökének a Költségvetési Tanács (KT) tagjaként ellátandó feladatait a KT által tárgyalt kérdésekhez kapcsolódó elemzéseknek a KT rendelkezésére bocsátásával segíti. A KT jogállását és feladatait az Alaptörvény alapján részletesen a Stabilitási tv. határozza meg, amely alapján a KT véleményt nyilváníthat a központi költségvetés tervezésével, végrehajtásával kapcsolatos bármely kérdésről, így a kormányzati intézkedések költségvetésre gyakorolt hatásáról is.

A támogató munka részeként készítettük el az áfacsökkentéseknek a gazdaság kifehéritésére gyakorolt hatásáról szóló elemzést. A „*fenntartható kifehérités*” alatt azt értjük, hogy ha nő a legálisan adózók száma, az adózás alapját képező bevallott jövedelem és a bértömeg, akkor az adóbefizetés volumene is nő (azaz „*fehéredik*” a gazdaság). Ha az elért fehéredésből származó többletet az állam kisebb adókulcsok vagy célzott kedvezmények révén az adózóknál hagyja, a gazdaság tovább fehéredhet. Fenntartható akkor lesz a folyamat, ha a bevételi többlet újabb adócsökkentésekre teremt lehetőséget, ami tovább erősíti a gazdaságfehéritési folyamatokat, az adóbefizetések volumenét.

A központi költségvetés bevételei 2014-2018. között 15%-kal nőttek, ezen belül az adóbevételek pedig több mint 25%-kal. Az adóbevételek emelkedésének háttérében egyfelől a gazdaság növekvő teljesítőképessége, a keresetek és a fogyasztás növekedése, másfelől az adóbeszedés hatékonyságának javulása és a gazdaság kifehéredésének megindulása áll. A gazdaság kifehéritése érdekében számos intézkedés történt, többek között az online pénztárgépek alkalmazásának előírása, az Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer (EKAER), valamint az online számlázási rendszer bevezetése. Gazdaságfehéritési célból a 2015. évtől¹ több termék és szolgáltatás áfakulcsának csökkentése is megvalósult. Az áfacsökkentés háttérében esetenként egészség- és szociálpolitikai, és egyes ágazatok fejlesztésével összefüggő célok is álltak.

Elemzésünk célja annak feltárása, hogy az áfacsökkentés során kitűzött célok teljesültek-e, az áfacsökkentés hatása jelentkezett-e a fogyasztói árakban, és hatással volt-e az előállított termékek és szolgáltatások forgalmára. Az intézkedések révén fehéredett-e a gazdaság, a költségvetés bevételei, az áfabefizetések volumene nőtt-e? Amennyiben igen, az elemzett időszakban keletkező többlet-adóbevételek lehetőséget teremtettek-e arra, hogy a kormány további intézkedéseket vezessen be az adóalanyok terheinek csökkentésére?

¹ A vonatkozó intézkedéseket és azok indoklásait részletesen lásd a 2.2. fejezetben.

AZ ELEMZÉS TERÜLETE ÉS MÓDSZERE

Az elemzés területe

Az elemzés bemutatja az áfacsökkentéssel elérni kívánt gazdaságpolitikai célokat és a kapcsolódó intézkedéseket. Ismertetjük az áfafizetési kötelezettség jogszabályi kereteit, az áfafizetés sajátosságait és a feketegazdaság szerepét az áfabevételek alakulásában. Megvizsgáljuk, hogy az áfacsökkentés hatására a fogyasztói árakban bekövetkezett-e változás, és növekedett-e a felhasználás és a fogyasztás ezen termékek és szolgáltatások esetében, illetve értékeljük, hogy a kormányzati intézkedésekkel az egyes termékek és szolgáltatások esetében sikerült-e elérni a kívánt hatásokat. Az elemzés fókuszában a 2014-2018. években végrehajtott kormányzati intézkedések állnak, azonban amennyiben az egyes folyamatok bemutatása, értékelése indokolta, visszatekintettünk a 2014. évet megelőző időszakra illetve kitekintettünk a 2019. évre is.

Az elemzés módszere

Az elemzés elkészítéséhez felhasználtuk a témában nyilvánosan elérhető szakmai elemzéseket, megjelent publikációkat, cikkeket, egyes kormányzati stratégiai dokumentumokat² is. Felhasználtuk továbbá a fogyasztói árak, árindexek, keresleti, kínálati, termelési és fogyasztási adatok vonatkozásában a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) nyilvános adatait. Az elemzésben az infláció hatását nem vettük figyelembe az árak összehasonlításakor. A bevételi, köztük az adóbevételi, általános forgalmi adóbevételi adatok elemzését a KSH, a 2014-2018. évi költségvetési és zárszámadási törvények, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) nyilvánosan közzétett adatai alapján végeztük el. Felhasználtuk ezen felül az ÁSZ elemzett időszakban írt véleményét a költségvetésekről és a KT-nak írt elemzéseit a költségvetés végrehajtásáról.

Az elemzést az alábbi termékcsoportok, termékek és szolgáltatások vonatkozásában készítettük el:

Élő sertés és vágott egész vagy félsertés, sertés tökehús és belsőségek, baromfihús, emberi fogyasztásra alkalmas hal, tyúktojás, friss tej, étkezőhelyi vendéglátásban az étel- és a helyben készített és nem alkoholos ital fogyasztása, internet-hozzáférési szolgáltatás, többlakásos lakóingatlanban kialakítandó vagy kialakított lakás. (Részletesen lásd az elemzés 1. sz. mellékletét.)

A befizetett áfa mértékére, a visszaigényelt áfa összegére, az adóalanyok számának változására vonatkozó összesítő adatokkal a NAV nem rendelkezik, mivel a jogszabály alapján rendszeresített áfabevallási nyomtatványban és a bevételekhez kapcsolódó pénzforgalomban termékcsoportokra vonatkozó áfaadatok nem szerepelnek. Ezért elemzésünk a termékcsoportok és szolgáltatások vonatkozásában a beszedett áfa mértékére vonatkozó adatokat nem tartalmaz, illetve ahol igen, azt becsléssel állítottuk elő a vásárolt termékek volumene és átlagára alapján.

Mivel a jogszabályban meghatározott termékcsoportokra vonatkozóan a KSH nyilvános adatbázisa nem minden esetben tartalmaz adatot, néhány esetben további termékszűkítés vált szükségessé ahhoz, hogy a fogyasztói árak illetve a forgalom változását elemezni tudjuk (ezek: sertéshús, illetve sertés rövidkaraj, a baromfihús, illetve bontott csirke, halhús, illetve ponty szelet, tojás, illetve tyúktojás, tej, illetve ESL tej).

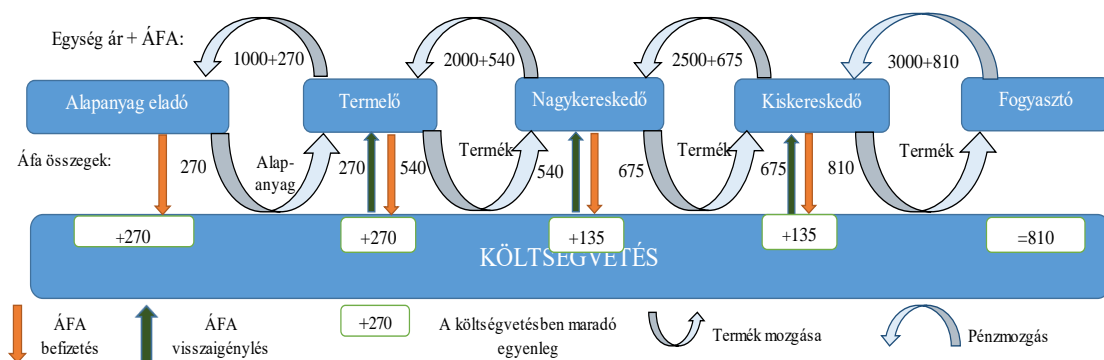
² A megújuló Magyarország adópolitikája (NGM, 2012., Konvergencia Programok (2014-2018., 2017-2021.)

1. AZ ÁLTALÁNOS FORGALMI ADÓ FIZETÉSI KÖTELEZETTSÉG SZABÁLYOZÁSA

Hazánkban az általános forgalmi adózás szabályait a 2007. évi CXXVII. törvény (továbbiakban: Áfa tv.) határozza meg, mely jogszabály 2008. január 1-jén lépett hatályba. Az általános forgalmi adó összefázisú, hozzáadott érték típusú adó, amely lehetővé teszi a termékértékesítés és szolgáltatásnyújtás előzetesen felszámított adójának levonhatóságát. Az áfa termelési, értékesítési láncok szerinti működési mechanizmusát az 1. sz. ábra mutatja be. Alapanyagként tekinthető pl. a vásárolt szaporulat (kismalac, borjú vagy akár a napos csibe), a tojás, a nyers tej (de nem ez a folyamat szerinti főtermék), amit valahol előállítanak, megtermelnek, és eladnak, és amit a következő fázisban (az ábrában a termelő) tovább feldolgoz, vagy kikeltet vagy felnevel. Ez után végső mezőgazdasági terméké válik a termék, ami a felvásárló, a kereskedő számára értékesítésre kerül (felszámított áfával).

1. sz. ábra

Az értékesítési lánc egyes fázisaiban az általános forgalmi adó számításának, befizetésének és visszaigénylésének modellje a mezőgazdaságban

Forrás: AKI, 2013., alapján ÁSZ szerkesztés

Az áfa alanya az a jogképes személy vagy szervezet, aki (amely) saját neve alatt gazdasági tevékenységet folytat. Adót kell fizetni az adóalany által belföldön és ellenérték fejében teljesített termékértékesítése, szolgáltatásnyújtása, továbbá a terméknek az Európai Közösségen belüli egyes, belföldön és ellenérték fejében teljesített beszerzése, valamint a termék importja után.

Magyarországon az áfa mértéke – 2012. január 1-je óta – az adó alapjának 27 százaléka. A jogszabály mellékletekben határozza meg azoknak a termékeknek és szolgáltatásoknak a körét, amelyekre vonatkozóan kedvezményes adókulcs alkalmazható. Az Áfa tv. hatályba lépésekor, már 2008. január 1-jétől tartalmazott kedvezményes (5%-os) adókulcsot egyes egészségügyi, gyógyászati termékek, gyógyszerek, valamint a könyvek és napilapok esetében. A 2009. évtől további kedvezményes, 18 százalékos kulcs alkalmazását tette lehetővé a tej és tejtermékek egyes csoportjai, valamint a gabona, liszt, keményítő vagy tej felhasználásával készült termékek meghatározott csoportjai esetében. 2010-től 18%-os áfa terhelte a kereskedelmi szálláshely-szolgáltatást, 5%-os a távhőszolgáltatást, valamint 2011-től az élőzenét. 2012-től 18%-os áfát kellett fizetni a zenés, táncos rendezvényekre való belépést biztosító szolgáltatás után, majd 2013-ban

további gyógyászati segédeszközök kerültek a kedvezményes, 5%-os áfa körbe. Ezt követően 5%-os lett az áfa mértéke 2014-től az élő- és félsertés, 2015-től az élő és darabolt szarvasmarha, kecske, juh, 2016-tól az új lakóingatlan, 2017-től a baromfi, a madártojás, a frisstej, 2018-tól a halhús és a sertésbelsőség, 2019-től az ultra magas hőmérsékleten kezelt (UHT) és ESL tejek esetében. Az étkezőhelyi vendéglátás és az internet-hozzáférési szolgáltatás 2017-től 18%, majd 2018-tól 5%-os áfa körbe tartozik. (Lásd az 1. sz. táblázatot.)

1.1. Az áfabefizetés és a visszaigénylés szabályai

Az áfabefizetések és -visszaigénylések rendszere abban az esetben tudja maradéktalanul az elvart bevételi forrásokat a költségvetés számára biztosítani, ha az abban résztvevők a szabályokat betartva, legális keretek között gyakorolják a tevékenységüket. Ellenkező esetben nem csak a költségvetést, de a verseny többi szereplőjét is megkárosítják, a piaci versenyt torzítják, a feketegazdaság terjedését segítik, a nem legális termelési, értékesítési folyamat során – különösen az élelmiszerek piacán – az ellenőrizetlen minőségű termékek révén akár nem anyagi kár is érheti a fogyasztókat.

Az áfabevallásban a fizetendő és a levonásba helyezhető adó különbözeteként az adóalanynak vagy adófizetési kötelezettsége keletkezik, vagy – amennyiben az adó-megállapítási időszakra eső levonható adó összege nagyobb, mint a fizetendő adó összege – a különbözetet visszaigényelheti (vagy a soron következő adómegállapítási időszakban keletkezett adófizetési kötelezettségénél csökkentő tételként figyelembe veheti). Az Áfa tv. egyes termékek, szolgáltatások esetén a levonási jogot korlátozza.

A 2014-2018. években áfacsökkentéssel érintett termékek és szolgáltatások közül több esetében is az Áfa tv. tételes adólevonási korlátozást tartalmaz. Nem vonható le – az Áfa tv.-ben meghatározott kivételekkel – az élelmiszert, a lakóingatlan, a lakóingatlan építéséhez, felújításához szükséges terméket, szolgáltatást, valamint a vendéglátó-ipari szolgáltatást terhelő előzetesen felszámított adó. A mezőgazdasági tevékenységet végző adóalanynak a tevékenysége tekintetében áfafizetési kötelezettsége nem keletkezik és adólevonási jogot sem gyakorolhat. Az ebben a körben történő termékek értékesítése, szolgáltatások nyújtása után az adóalany a felvásárlási áron felül, az ellenérték részeként – az Áfa tv.-ben meghatározott mértékű – kompenzációs felár megtérítésére tarthat igényt. A kompenzációs felárat a termék, szolgáltatás adóalany vevője téríti meg a mezőgazdasági termelő részére.

1.2. Az általános forgalmi adóra vonatkozó európai uniós követelmények

Az Európai Unió (EU) nem rendelkezik egységes adópolitikával, a hozzáadottérték-adók vonatkozásában azonban – mivel azok a tagállamok által az EU költségvetésébe történő befizetések alapjául szolgálnak – a tagállamok által alkalmazandó egységes kereteket határoztak meg. Az Európai Unió a hozzáadottérték-adóra vonatkozóan (héta) – ami Magyarországon az általános forgalmi adónak felel meg – állapított meg irányelveket.

A vonatkozó uniós irányelv előírásai alapján az adó általános adómértéke nem lehet kevesebb, mint 15%, ugyanakkor alkalmazandó felső határt nem tartalmaz. Az irányelv szerint a tagállamok egy vagy két kedvezményes adómértéket alkalmazhatnak meghatározott termékértékesítési és szolgáltatásnyújtási kategóriákra vonatkoztatva. A kedvezményes adómérték nem lehet kevesebb,

mint 5%, az adóalap százalékában meghatározva. A szabályozás lehetővé teszi ugyanakkor, hogy azok a tagállamok, amelyek 1991. január 1-jén a kedvezményes körön túli termékek és szolgáltatások esetében adómentességeket vagy alacsonyabb kedvezményes adómértékeket alkalmaztak, azokat továbbra is alkalmazhatják. Így fordulhat elő, hogy egyes tagállamokban három vagy több kedvezményes – köztük 0 százalékos – kulcs is érvényben van (Európai Bizottság, 2019.)

Az EU áfával kapcsolatos irányelveinek és rendeleteinek módosítása a közeljövőben történik meg. Tekintve, hogy a rendeltetési hely szerinti adózás válik általánosan irányadóvá, a szállítók a továbbiakban várhatóan már nem az alacsony áfakulcsot alkalmazó országokban telepednek le. Az egyik fő változás, hogy a tagállamok nagyobb szabadsággal rendelkeznek majd az áfakulcsaik kialakításában. Az új szabályok szerint három csökkentett áfakulcsot is alkalmazhatnak, amiből kettőnek az 5%-os szintet el kell érnie. Megszűnik azon termékek és szolgáltatások listája, amelyekre csökkentett áfakulcs alkalmazható, helyette olyan listát tesznek közzé, amin azok a termékek és szolgáltatások szerepelnek, amelyek esetében csökkentett áfakulcs nem alkalmazható. A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az adókulcsok átlagos súlyozásának értéke elérje a 12%-ot (Magyarországon ez az érték jelenleg 16,6%-os.) (Forrás: VAT Working Group, Core Group 2, Najwyższa Izba, 2019.)

A tagállamok 2019. január 1-jén – egy kivétellel – alkalmaztak kedvezményes adókulcsokat, öt tagállamban még hatályban voltak az 1991 előtt 5% alatt megállapított szuperkedvezményes kulcsok. Jelenleg az legmagasabb adómértéket Magyarország alkalmazza.

2. A GAZDASÁGFEHÉRÍTÉSRE VONATKOZÓ KORMÁNYZATI CÉLOK ÉS INTÉZKEDÉSEK

2.1. Áfaelkerülés és költségvetési csalások Magyarországon

Az alábbi fejezetben – a tárgyban publikált tanulmányokban és elemzésekben foglaltak alapján – bemutatjuk az áfaelkerülés és az áfával kapcsolatos költségvetési csalások jellemzőit, kiemelve az élelmiszeripari visszaéléseket.

A gazdaságfehérítésére vonatkozó kormányzati intézkedések többek közt a fekete- vagy szürkegazdaság méretének csökkentésére, illetve az adóelkerülés – ezen belül az áfaelkerülések – csökkentésére irányultak. A feketegazdaság fogalmába beleértjük mindazon nem regisztrált gazdasági tevékenységet, amelyek hozzájárulnak a bruttó hazai össztermék előállításához, de kikerülnek valamilyen módon az állami szabályozást, adóelkerülési célból rejtve maradnak az állam elől (Balog, 2014, Csomós, Kreiszné Hudák, 2015.). A feketegazdaság működésének fő motivációja az adóelkerülés, illetve profitmaximalizálási célból a munkaerőpiaci szabályok (minimálbér, maximális munkaórák száma, munkahelyi biztonsági előírások stb.), illetve az adminisztrációs előírások be nem tartása.

A feketegazdaságban végzett tevékenységek rendszerint adóelkerüléssel járnak együtt. A fogyasztást terhelő adók (főként az áfa) esetében a belföldi forgalom eltitkolása járult hozzá a feketegazdaság növekedéséhez. Ez mind a termelők, gyártók és a nagykereskedők, mind a lakosság számára történő értékesítés esetében előfordult, ugyanis a magas adóteher miatt a folyamat minden résztvevője nyert a számla nélküli értékesítéssel. Ezen túlmenően az Európai

Unión belüli értékesítések, a közösségi áruforgalom dokumentáltsága, az eltérő adminisztrációs igények, a különböző mértékű hozzáadottérték adók, a bevallásra vonatkozó eltérő szabályok mind adóelkerülési kockázatot jelentenek (Balog, 2014.)

Az élelmiszertermelést és forgalmazást erősen jellemzi a feketegazdaság és az illegális jövedelemszerzésre irányuló költségvetési csalások adóelkerülés jelenléte³. Az elmúlt évek áfakulcs csökkentéseivel érintett termékek jellemzően a mezőgazdasági termelésből származnak.⁴ Az áfával kapcsolatos csalások irányulhatnak a fizetési kötelezettség elkerülésére, vagy a jogosulatlan adólevonásra (és visszaigénylésre), ami kimeríti a költségvetési csalás fogalmát. Az áfa-adóalanyok esetében a lebonyolított ügyletek, az ezekből keletkezett bevételek eltitkolása csökkenti az áfafizetési kötelezettséget.

Az élelmiszer ágazatban a csalások miatt számottevő – egyes becslések szerint évi 150-300 Mrd Ft értékű – bevételkieséssel kellett számolni a költségvetésben, de jelentős károkat okoznak a legális vállalkozásoknak is, rontva azok versenypozícióját (Bethlendi, 2012).

A feketegazdaság jelenléte különösen a sertéságazatban volt jellemző, itt a szakemberek a feketegazdaság arányát 40-50%-ra is becsülték (MTI, 2015.). Az illegális jövedelemszerzés jellemzően vagy az áru forrásának meghamisításával, vagy fiktív exporttal, vagy cégláncolaton keresztül megvalósított jogtalan adólevonás, illetve adó-visszaigénylés, valamint az adófizetési kötelezettség nem teljesítése révén valósult meg. Az ágazaton belül is igen elterjedt volt az ún. *körhinta csalás*, amelyben import, illetve export során, több közreműködő társaság bevonásával az értékesítési láncolat egyik pontján jogtalan adó-visszaigénylésre kerül sor.

A tejágazaton belül az áfával kapcsolatos költségvetési csalások – amelyek az uniós áfaszabályok kijátszásával, a termék importjához kapcsolódóan, az áfabefizetések elmulasztásával, jogtalan visszaigénylésekkel valósítanak meg – főként a jellemzően importból származó UHT tejet érintették.

2.2. A kormány adócsökkentési politikájának céljai

A kormány stratégiai dokumentumokban és a költségvetési törvények indoklásaiban fogalmazta meg a gazdaság fejlesztésével kapcsolatos elképzeléseit, a végrehajtás eszközeit, az elérendő eredményeket. Ezek a gazdaság kifehéritésére, a feketegazdaság, illetve az adóelkerülés csökkentésére irányuló kormányzati elképzeléseket is tartalmazták.

„*A megújuló Magyarország adópolitikája – Az adórendszer átalakítása érdekében tett lépések*” című dokumentumban (NGM, 2012.), megfogalmazták, hogy a kormány adópolitikájának célja, hogy az adóterhelés súlypontját a jövedelmeket terhelő adókról egyre inkább a fogyasztást, forgalmat terhelő adókra, illetve a káros externáliákat terhelő (környezetvédelmi, illetve egészségügyi célú) adókra helyezze át. Ilyen, az egészségesebb életmód választására irányuló adó volt a népegészségügyi adó, ami az előrecsomagolt cukrozott vagy sós termékek, cukrozott italok stb. nagyobb mértékű adóztatását célozta. Az egészségpolitikai célok a későbbiekben tárgyalt

³ Forrás: Katona Balázs (2017). 6. oldal 2.1. bek.

⁴ Az építőipart is jellemzi a feketegazdaság, a fiktív cégláncolatok rendszere (adóoptimalizálás, adóminimalizálás), de az új lakások áfacsökkentésére alapvetően nem emiatt, hanem az építőipari teljesítmények fokozása érdekében került sor, ezért elemzésünkben nem térünk ki rá.

áfakulcs-csökkentések esetében is nyomon követhetők pl. a halhús áfájának csökkentése tekintetében.

Bizonyos termékek esetében az áfacsökkentéstől gazdaságfehérítő hatásokat is vártak, ami a költségvetések indoklásaiban jelenik meg. A Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről szóló 2014. évi C. törvény általános indoklása szerint az *„általános forgalmi adó esetében a feketegazdaság illetve az adócsalások elleni küzdelem jegyében több intézkedés is bevezetésre került. (...) 27%-ról 5%-ra csökken a nagy testű élőállatok (szarvasmarha, juh, kecske) és vágott testek értékesítésére alkalmazandó áfakulcs.”* A 2016. évi költségvetésről szóló 2015. évi C. törvény általános indoklása szerint *„az általános forgalmi adó esetében az adócsalások elleni küzdelem folytatásaként (...) 2016. január 1-ével a sertés tőkehúsok áfakulcsa 5%-ra csökken.”*

A 2014-2018-as évek időszakában aktualizált konvergencia programok is kiemelt célnak tekintették az adóbeszedés hatékonyságának növelését, a feketegazdaság elleni küzdelem eszköztárának bővítését. Az áfacsökkentéssel kapcsolatos gazdaságfehérítő célkitűzéseket a 2015-2018., illetve a 2017-2021. évek vonatkozásában készített Konvergencia programokban emelte ki a kormány. Ez utóbbiban az áll, hogy *„a feketegazdaság elleni további küzdelem, illetve a családok megsegítése érdekében 2017. január 1-jétől 27 %-ról 5 %-ra csökkent a baromfihúsra és a tojásra vonatkozó áfakulcs, illetve 18 %-ról 5 %-ra a friss tejre vonatkozó áfa mértéke.”*

2.3. A gazdaságfehérítés céljából alkalmazott eszközök

A stratégiai dokumentumok a gazdaság fehérítésére vonatkozó célok megvalósításának eszközéül az adózási rendszer egyszerűsítését, az adózók gazdasági tevékenységének minél szélesebb átláthatóságát, nyomon követését, számon kérhetőségét, ellenőrizhetőségét javító intézkedések megtételét, valamint az adócsökkentést jelölték meg. A végrehajtáshoz szükséges jogi keretek, illetve informatikai feltételek kialakítása az évek során megtörtént.

Már 2013-ban bevezették az online számlarendszert a 2 M Ft áfatartalom feletti számlákra, ezt a rendelkezést 2015-ben és 2018-ban is szigorították. A 2014. évtől megkezdődött a pénztárgépek elektronikus bekötése a NAV-hoz, majd 2015-ben bevezetésre került az EKÁER. A két intézkedés szintén hozzájárult a magyar gazdaság fehéredéséhez, míg az EKÁER a vállalkozások közti viszonylatban, a pénztárgépek a vállalkozások-fogyasztók közti viszonylatban tette lehetővé az áruk, köztük a mezőgazdasági termékek, élelmiszerek valós útjának nyomon követését, megnehezítve ezáltal a bevételek eltitkolását. A pénztárgépek bekötési kötelezettségének szélesítésével, 2016-2017-ben több szolgáltatás (fodrász, taxi, gépjárműjavítás, testedzés stb.) esetében is lehetővé vált a folyamatok átláthatóságának javítása, majd 2017-től a Magyar Posta az étel- és italautomaták bekötését (mintegy 26 000 darab) kezdte meg az adóhatóság rendszerébe. Az intézkedés alapján az első körben közel százhuszezer SIM kártyát, illetve pénztárgépet helyeztek forgalomba, 2015-2017. között évente további 30-40 ezer bekötés történt. Az intézkedések eredményeként tovább fehéredett a gazdaság, még átláthatóbbá vált az adóalanyok gazdasági tevékenysége, valamint hatékonyabbá vált az áfacsalások felderítése (Magyarország kormánya, 2014, 2016). (Az áfacsökkentéssel megvalósítani kívánt fehérítésről részletesen a 2.4. fejezetben írunk.)

2.4. Áfacsökkentési intézkedések 2014-2018. között

A 2014-2018. években az áfa mértékének csökkentésére részben olyan termékek esetében került sor, amelyek piacán jelentős az illegális forgalom aránya (nagytestű élő- és vágott állatok,

baromfiús, tej, tojás stb. (Ván, Oláh, 2018.) Az alacsonyabb áfamérték megállapításának célja ezekben az esetekben elsődlegesen a feketegazdaság visszaszorítása, az adóelkerülés csökkentése volt (lásd pl. a 2015., 2016. évi költségvetési törvények általános indoklásában). Az intézkedésekkel elérendő másodlagos cél volt továbbá, hogy azok kedvezően befolyásolják a fogyasztók által fizetett ár nagyságát, ezáltal csökkentsék az alacsonyabb jövedelmű réteg fogyasztásának terheit. Arra is lehetőséget nyújtanak, hogy a kormány egészséges étkezésre vonatkozó egészségpolitikai céljait segítsék megvalósulásukban (pl. zsíros sertéshúsfélék (szalonna, töpörtyű) kivételként kezelése, tejfogyasztás, csirkehús-fogyasztás növelése). A termékek és szolgáltatások másik csoportját képezik az új lakások, az internet-előfizetések és az éttermi fogyasztás, amelyek esetében az áfacsökkentés célja a forgalomnövelés, az ágazati bérhelyzet javítása illetve a digitális tudás kiterjesztése volt. Az intézkedések várható bevételcsökkentő, illetve hosszú távon az adóbevételek növekedésre gyakorolt hatására vonatkozóan számszerű célokat nem rögzített a kormány.

A végrehajtott főbb áfacsökkentő intézkedéseket az 1. sz. táblázat tartalmazza (a törvényi előírás szerinti tételeket részletesen lásd az 1. mellékletben).

1. sz. táblázat

Áfacsökkentő intézkedések a 2014-2018. években⁵

	Az Áfa törvényt módosító jogszabály és a bevezetett intézkedések	Hatályba lépés
1.	2013. évi CC. törvény: 27%-ról 5%-ra csökkentette az élő és félsertésre alkalmazandó áfakulcsot.	2014. január 1.
2.	2014. évi LXXIV. törvény 27%-ról 5%-ra csökkenti a köztes terméknek minősülő, nagy testű élő állatok (szarvasmarha, juh és kecske) és a vágott testek értékesítésére alkalmazandó áfakulcsot.	2015. január 1.
3.	2015. évi LXXXI. törvény: a sertés tőkehúsok értékesítés áfakulcsát 27%-ról 5%-ra csökkentette.	2016. január 1.
4.	2015. évi CCXII. törvény: az új építésű lakások esetén 27%-ról 5%-ra csökkentette az alkalmazandó áfakulcsot, 2016-2019. évek vonatkozásában.	2016. január 1.
5.	2016. évi LXVI. törvény a baromfiús, a madártojás áfakulcsát 27%-ról 5%-ra, a friss tej áfakulcsát 18%-ról 5%-ra csökkentette. Az internet-hozzáférési szolgáltatás és az étkezőhelyi vendéglátás áfakulcsát 27%-ról 18%-ra csökkentette.	2017. január 1.
6.	2017. évi LXVI. törvény: az emberi fogyasztásra alkalmas halak, illetve sertés belsőség áfakulcsát 27%-ról lecsökkentette 5%-ra, valamint 18%-ról 5%-ra csökkentette az internet-hozzáférési szolgáltatás és az étkezőhelyi vendéglátás áfakulcsát.	2018. január 1.

Forrás: Jogtár alapján, ÁSZ szerkesztés

A 2014-2018. közötti időszak minden évében sor került az áfa mértékének csökkentésére, azonban az intézkedések hatása nem minden esetben jelent meg a végső fogyasztói árakban: az

⁵ A táblázat nem tartalmazza a Braille-nyomtató és -kijelző áfakulcs-csökkentésének teteleit (hatályba lépés: 2018. január 1.)

áfacsökkentést bizonyos termékek esetében csak a termelői, feldolgozó és (nagy)kereskedelmi forgalomban kellett érvényesíteni, azaz a feldolgozó, a kiskereskedő még csökkentett kulccsal vásárolhatta meg a termékeket, de a fogyasztó (a kiskereskedőtől) már a 27%-os áfakulcs felszámítása után vásárolhatta meg azt (élő, vágott egész és fél sertés, szarvasmarha, kecske, juh, bárány). A fogyasztókat érintve a 2016-tól lépett hatályba a sertés tőkehús, az újépítésű lakóingatlanok, 2017-től a baromfihús, tej, tojás, az internet, és az étkezőhelyi vendéglátás, 2018-tól a halhús, a sertésbelsőség áfacsökkentése.

A főbb áfacsökkentő intézkedések szakpolitikai indokait, céljait az alábbiakban ismertetjük.

A 2014. évtől a nagykereskedelmi mennyiségű sertéshús áfájának csökkentésére került sor 27%-ról 5%-ra gazdaságfehérítési illetve szociális (a fogyasztás növekedését célzó) indokok alapján (ennek kormányzati indoklása először a 2015. évi költségvetési törvényben jelent meg).

2015. januártól a nagytestű élő állatok (szarvasmarha, kecske, juh) és vágott testek esetében történt áfakulcs-csökkentés, amely alapján élő állatok vagy a friss, hűtött vagy fagyasztott húsok köztes kereskedelmére vált alkalmazhatóvá a 27%-ról 5%-ra csökkentett áfakulcs. Az intézkedés célja a vállalkozások közti tranzakciók tekintetében a tenyésztés, illetve a nagykereskedelem folyamatainak fehérítéséhez való hozzájárulás volt. Az EKAER-t is ebben az évben vezették be, amely az áruszállítások nyomon követésével, az áfacsalások (áfaelkerülések) felderítési kockázatának növelésével célozta a feketegazdaság visszaszorítását.

A 2016. évtől hatályos az emberi fogyasztásra alkalmas házi sertéshús friss, hűtött és fagyasztott termékeinek áfacsökkentése. A 27%-ról 5%-ra történő csökkentés a feldolgozott, a fogyasztók számára elérhető termékeket érintette, részben a vállalkozások közti, illetve a vállalkozás és a fogyasztó közti tranzakciók vonatkozásában. A kivételt jelentő termékek körének meghatározásával cél volt egyes kormányzati egészségpolitikai célok (egészséges étkezés) megvalósítása is (NAV, 2015).

A lakáspiaci folyamatok a 2015. évre lelassultak (lásd pl. a 6. sz. táblázatban), a kereslet ugyan élénk volt, de a lakásépítések száma csökkent. A kínálati oldalon a folyamatok kiegyensúlyozása, az építőipari teljesítmények fokozása érdekében (ami hozzájárul a gazdasági fellendüléshez) valamint a foglalkoztatás bővítése céljából került sor a 2016. évtől az új építésű lakások áfájának 27%-ról 5%-ra csökkentésére. A keresleti oldalt befolyásolta a 2015. évben bevezetett Családi Otthonteremtési Kedvezmény (CSOK) is (Magyarország Kormánya, 2016.)

A kedvezményes áfakulcs alkalmazásához az értékesített ingatlanoknak meg kell felelnie három feltételnek (együttesen). Új ingatlanoknak, lakóingatlanoknak kell minősülnie, valamint a hasznos alapterületének a jogszabályban meghatározott értékhatáron belülnek kell lennie, azaz többlakásos lakóingatlanban nem haladhatja meg a 150 négyzetmétert, egylakásos ingatlan esetében nem haladhatja meg a 300 négyzetmétert. A kedvezményes adókulcs 2019. december 31-ig lesz hatályban, azt követően ismét az általános adómérték lesz a lakásértékesítésre alkalmazható (NAV, 2016c). Az intézkedés elsősorban nem a gazdaság fehérítését, hanem a lakáspiact, illetve az építőipar fellendítését szolgálta.

2017. január 1-jétől egyes baromfitermékek értékesítése esetében csökkent az áfa mértéke 27%-ról 5%-ra. Kedvezményes adókulcs alá kerültek továbbá az élelmezési célra alkalmas baromfivágási melléktermékek, belsőségek. A tej értékesítése esetén alkalmazandó 5%-os adómérték szintén 2017. január 1-jétől lépett hatályba. (2016. december 31-ig a tej 18%-os áfakulcs alá esett). A kedvezményes áfaszámítási lehetőség egyes, zsirtartalmukban különböző

tejek vonatkozásában áll fenn (NAV, 2016a). A tojás értékesítése esetén a 27%-os áfa 2017. január 1-től csökkent 5%-ra. (NAV, 2016b).

Az Európai Bizottság 2018-as DESI (Digital Economy and Society Index) jelentése szerint Magyarország a rendszeres internethasználatban és a digitális képességekben elmarad az EU átlagától. Az adatok alapján 2018-ban a magyar lakosság 75%-a használta rendszeresen az internetet, az EU28 átlaga 83% volt (KSH, 2018c). A szolgáltatások minél szélesebb körben történő elérhetővé tétele céljából került sor az áfakulcs mérséklésére az internet hozzáférési szolgáltatás vonatkozásában, a cél az volt, hogy 2018. év végére a rendszeres internethasználók aránya haladja meg a 80%-ot. Az áfakulcs 2017. január 1-jén 27%-ról 18%-ra csökkent.

Az étkezőhelyi vendéglátás áfája 2017. január 1-jétől 18%-ra csökkent. Az intézkedés célja a szolgáltatók adóterheinek csökkentése, az ezáltal a vállalkozóknál maradt pénz visszaforgatása az ágazatban dolgozók bérének emelésére. A kedvezményes adókulcs az éttermekben az étel és a helyben készített, nem alkohol tartalmú italforgalom esetében alkalmazható (a munkahelyi étkeztetés esetében nem). A végrehajtott adókulcs-csökkentés a vállalkozásoknál maradó többletbevételt volt hivatott biztosítani, amellyel a vendéglátási ágazat munkaerő problémáit kívánták orvosolni.

2018. január 1-jétől újabb lépésben 18%-ról 5%-ra csökkentette a kormány az internet-hozzáférési szolgáltatás áfáját és az étkezőhelyi vendéglátás áfáját is.

A 2018. évben az emberi fogyasztásra alkalmas élőhal, illetve hallhús, és a feldolgozáshoz kapcsolódó melléktermékek és belsőségek áfája csökkent 27%-ról 5%-ra. Az intézkedés célja volt, hogy a fogyasztók vásárlásra ösztönzésével hozzájáruljon az egészséges étkezésre vonatkozó kormányzati egészségpolitikai célok megvalósításához. 2018-ban sor került ezen túlmenően a házi sertés élelmezési célra alkalmas vágási mellékterméke és belsősége tekintetében az áfakulcs 27%-ról 5%-ra történő csökkentésére.

2.5. Az árak alakulása és az áfacsökkentés hatásai

Az árak alakulását meghatározó tényezők

Az árak alakulását a kormányzati intézkedések (pl. adócsökkentés, -növelés) csak részben befolyásolják, a fogyasztói árakra alapvetően a keresleti, kínálati viszonyok, illetve a termelő illetve a kereskedő piaci pozíciója van a legnagyobb hatással. A vevők árérzékenységét befolyásolja a helyettesíthetőség: ha vannak helyettesítő termékek, a vevők erőteljesebben reagálnak az árak növekedésére, csökkenésére. A mezőgazdasági termékek esetében nagy a helyettesítő termékek versenye, és ebben az ágazatban (mint ahogy az iparban is) az árakra a piaci belépési és kilépési korlátok is hatnak. A korlátok magasak, mivel ebben az ágazatban a lekötött eszközök alternatív felhasználási lehetőségei korlátozottak. Az élelmiszerek alapvetően a *háztartási alaptermékek* körébe tartoznak, amelyet a vásárlók gyakran, rutinszerűen vásárolnak. A lakások, az internet-előfizetések azonban a *speciális termékek* és a *bevásárlási termékek* körébe sorolhatóak, amelyek esetében márkapreferencia alapján választanak, illetve a vásárlást megelőzően alaposan tájékozódnak, informálódnak, és az árak, minőség és egyéb jellemzők alapján hozzák meg döntésüket.

Az áfacsökkentés hatásai

Az áfacsökkentés nem feltétlenül jelentkezik árcsökkenésben. Az áfaváltozást követő árhatással a szakirodalomban számos szakmai értékelés, elemzés foglalkozik. Ezek szerint az áfaváltozáshoz

köthető árhatást befolyásolja a változás iránya, mértéke, az adott termék keresletének, kínálatának árrugalmassága, a fogyasztók elvárásai, a piac mérete, szerkezete. Az áfa változásának árhatásán túl az árak alakulására hatással lehet többek között a nemzetközi és a belső piacok kereslet-, kínálati viszonyainak alakulása, az áremelkedések és áresések, az adott ágazatot, terméket érintő speciális szabályozások változása, vis major helyzetek (pl. sertéspestis).

Az áfa-változás árhatása általában aszimmetrikusan érvényesül, vagyis a növekedés közvetlenebbül, nagyobb mértékben befolyásolja a fogyasztói árakat, a csökkentések árhatása alacsonyabb mértékben érvényesül (Ván-Oláh, 2018, Varga, 2017, AKI, 2013).

A termékek közül az alapvető élelmiszerek (tejtermékek, gabonából készített termékek, húsfélések, zöldségek, gyümölcsök, cukor, kávé, olaj) kereslete árrugalmatlan, ami azt jelenti, hogy a fogyasztók az árak változásait figyelmen kívül hagyva mindenképpen megvásárolják az adott termékeket, ezek esetében tehát az áremelkedés nem befolyásolja jelentősen a fogyasztás mennyiségét. Ezért az áfa esetleges növekedésének árhatását a kereskedő jobban tudja érvényesíteni az élelmiszerárakban, mint az árrugalmas termékek esetében. Az árrugalmatlan élelmiszerek esetében ugyanakkor az áfacsökkenés sem a keresleti és kínálati oldalt, sem a fogyasztást és termelést nem befolyásolja jelentősen (AKI, 2013.). Bár az alapvető élelmiszerek köréhez tartoznak, a húsfélések árai jobban befolyásolják a fogyasztók keresletének alakulását, mivel nem szolgálnak napi szükségleteket. A kereslet árrugalmassága miatt a kereskedőnek érdekében áll az áfacsökkenés hatásának valamilyen szintű érvényesítése.

A tárgyban készült elemzések alapján az áfa mértékének növelése esetén az árhatás (az árak emelkedése) nagy arányban, általában rövid idő alatt bekövetkezik, az áfateher mérséklésének hatása azonban nem feltétlenül jelenik meg az árakban, vagy csak részlegesen, esetleg időben elhúzódva, vagy csak átmenetileg mérsékli az árakat. Azt is megfigyelték, hogy a termékek esetében az árhatás erősebb, mint a szolgáltatások esetében (Ván, Oláh, 2018., AKI, 2013.).

Amennyiben az adókulcsváltozás hatása megjelenik az árakban, akkor az – az adott termék, vagy szolgáltatás jellegétől, árrugalmasságától függően – a kereslet és a fogyasztás változásával járhat. Az általunk elemzett termékek és szolgáltatások körének jelentősebb része az alapvető élelmiszerek körébe tartozik (tej, tojás, húskok), amelyek árrugalmassága jellemzően alacsony. Ezek esetében az árváltozás hatására bekövetkező reakció gyengébb (kevésbé hat a keresletre és a fogyasztás volumenére).

Az áfacsökkenés várt hatásai az élelmiszeripari ágazatban

Az áfacsökkenés akkor járulhat hozzá a fehéredési folyamatokhoz, akkor fejt ki megfelelően a hatását, ha az alacsonyabb áfaculcsok mellett a termelési, feldolgozási és értékesítési folyamatban résztvevőknek az áfacsalás nem jelent a normál haszonkulcsokat lényegesen meghaladó nyereséget, így az azzal járó költségeket és kockázatokat már nem tartja érdemesnek felvállalni. Az intézkedések hatására kedvező esetben bővül a termelési és értékesítési folyamatban legálisan résztvevők köre, így az általuk bevallott és megfizetett adó összege.

Amennyiben az áfacsökkenés nem terjed ki a teljes termékpályára, a beszerzési és az értékesítési áfaculcsok eltérhetnek egymástól, ami likviditási hiányt vagy likviditási többletet eredményez az áfa befizetése és a visszaigénylés műveletei között. (Például, amennyiben a kereskedő a termelőtől 27%-os áfával növelt árú húst vesz, de 5%-os áfával értékesíti tovább, áfa visszaigénylési pozícióba kerül (lényegében a 27%-os, vételárban kifizetett, előzetesen felszámított áfa és az 5%-

os, értékesítéskor beszédett áfa különbözete igényelhető vissza. Ezáltal a visszaigényelt áfa visszautalásáig likviditási hiánya keletkezik.) A termelés, értékesítés ciklikussága (vagyis hogy a ráfordítások folyamatosan felmerülnek, míg az értékesítés és azzal együtt a bevétel a folyamat végén jelenik meg) ugyancsak a likviditási helyzet változékonyságát idézhetik elő. (AKI, 2013.)

Likviditás szempontjából hátrányosan érintette az intézkedés azokat az állattenyésztőket, akik az általuk vásárolt termékeket (pl. takarmányt) még 27%-os áfával szerezték (szerzik) be, így áfafizető pozícióból áfa visszaigénylővé válnak (tekintve, hogy a visszautalásig a forrásaik a NAV bevételeit gyarapítják). Javul viszont az alapanyagot közvetlenül beszerző vágóhidak és feldolgozók likviditása, hiszen az alapanyagot kisebb mértékű áfa terheli, így kevesebbet kell fizetniük. Az integrált termelő cégeket, ahol a takarmány termelésétől az állatok nevelésén keresztül a feldolgozásig több munkafolyamatot is végeznek, az áfakulcs változások nem érintették. Az élősertés, a levágott egész és félsertés áfakulcs-csökkenése és a sertés tökehús áfájának csökkentése közötti időszakban a vágással, bontással foglalkozó vágóhidakon és a feldolgozóknál az áfakulcsok eltérése azt jelentette, hogy az alapanyagot 5%-os áfával szerezték be, a terméküket viszont 27%-os áfával értékesítették. (Némethné dr. Pál, 2013.)

3. AZ ÁFABEVÉTELEK TERVEZÉSE ÉS TELJESÍTÉSE A KÖZPONTI KÖLTSÉGVETÉSBEN

3.1. Az áfabevételek tervezését meghatározó tényezők

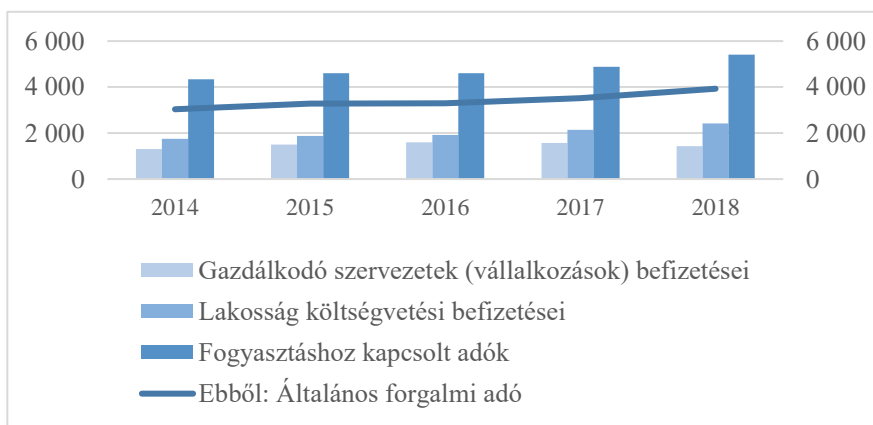
Az áfabevételeket a központi költségvetésen belül a XLII., „A költségvetés közvetlen bevételei és kiadásai” fejezetben, a fogyasztáshoz kapcsolt adók (az áfán kívül ide tartozik még: jövedéki adó, regisztrációs adó, távközlési adó, pénzügyi tranzakciós illeték, biztosítási adó) között tervezte a Nemzetgazdasági Minisztérium, majd 2018-tól a Pénzügyminisztérium. A 2010. évtől fontos adópolitikai célkitűzés volt, hogy az adókon belül egyre hangsúlyosabbá váljanak a fogyasztási típusú adók a jövedelmeket terhelő adókkal szemben. A jövedelem típusú adók (személyi jövedelemadó és társasági- és osztalékadó) súlya csökkentésének, az adóterhelés fogyasztáshoz kapcsolódó adóztatás felé történő elmozdításának célja a foglalkoztatás bővítése, a megtakarítások, továbbá a jövedelem- és tőkefelhalmozás ösztönzése volt.

A fogyasztási típusú adók, ezen belül az áfabevételek súlyának növelése érdekében az elemzett időszakban több kormányzati intézkedést vezettek be. A gazdaságfehérítést is célzó adókulcs-csökkentések mellett⁶ hatékonyabbá tették az adóhatósági felderítéseket, növelték az áfával kapcsolatos ellenőrzések számát is, annak érdekében, hogy az adórés csökkenjen.

Az adócsökkentő intézkedések bevezetésére több lépésben, került sor. Az áfakulcsok csökkentése alapvetően az áfabevételek csökkenését eredményezi, amennyiben a kulcs-csökkentés piacélnkítő, fogyasztásbővítő, illetve egyes szektorok felzárkóztatásával, versenyképességének javulásával járó hatása mindezt nem tudja kompenzálni. Az adókulcsok mérséklésének bevételcsökkentő hatását a kormány ellensúlyozni kívánta, ilyen tényezőként a fogyasztás bővülését, a bérek növekedését, a kifehéredést jelölte meg (lásd a 2. sz. táblázatban).

2. sz. ábra

A főbb adócsoporthoz tartozó bevételek alakulása 2014-2018. között, Mrd Ft-ban

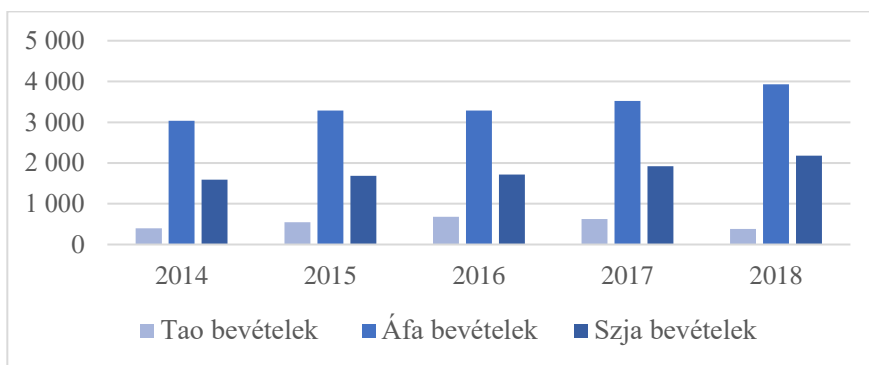
Forrás: KSH STADAT 3.7.2. alapján, ÁSZ szerkesztés

⁶ Tojás, sertés-, szarvasmarha-, juh-, kecske-, baromfihús áfacsökkentése, részletesen lásd a 2.2. pontban.

A költségvetés főbb adócsoportjai bevételeinek alakulását a 2. sz. ábra szemlélteti. 2014-2018. közt a központi költségvetés összes bevételeinek összege 15,2%-kal nőtt, ezen belül az adóbevételek 25,3%-kal. Az elemzett időszakban minden főbb adócsoport bevételei növekedtek. Az áfabevételek az adóbevételeken belül a legnagyobb arányt képviselték. A fogyasztáshoz kapcsolt adókból és a lakosság befizetéseiből származó bevételek egyre nagyobb összegben teljesültek az adóbevételeken belül: míg a gazdálkodó szervezetek befizetési az időszakban 9%-kal nőtték, a fogyasztáshoz kapcsolt adókból származó bevételek 24%-kal, a lakosság költségvetési befizetési pedig 38%-kal nagyobb összegben teljesültek 2014-2018. között.

3. sz. ábra

A társasági adó-, általános forgalmi adó- és személyi jövedelemadó bevételek alakulása 2014-2018. közt, Mrd Ft-ban

Forrás: KSH STADAT 3.7.2. alapján, ÁSZ szerkesztés

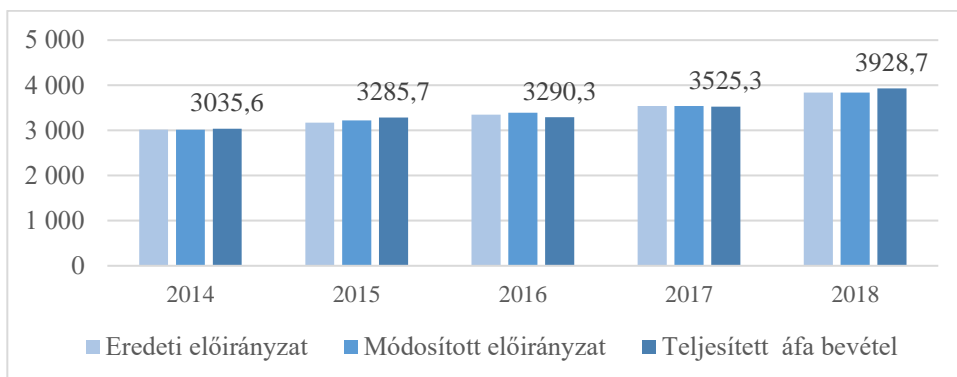
A 3. sz. ábra szemlélteti, hogy az elemzett időszakban mind a személyi jövedelemadó (szja), mind az áfabevételek súlya nőtt. Míg a társasági adó (tao) kulcsának változása miatt az ebből származó bevételek nominálisan csökkentek 2017-ben és 2018-ban 2014-hez képest (4%-kal), az áfa és az szja bevételek 29, illetve 37%-kal növekedtek. A tao és az szja (jövedelem típusú adók) súlya az áfabevételek súlyához képest az elemzett időszakban összességében csak kis mértékben, 0,1%-kal csökkent, aminek háttérében az szja-ból származó bevételek nagyarányú emelkedése áll.

3.2. Az áfabevételek tervezése és teljesítése 2014-2018. között

Az áfabevételek tervezését és teljesítését befolyásoló tényezők alakulásának elemzéséhez a 2014-2018. évi költségvetési és zárszámadási törvények általános és részletes indoklásait, az ÁSZ 2014-2017. évek között készült, költségvetés tervezésre, költségvetési folyamatokra vonatkozó elemzéseit valamint a NAV és az Magyar Nemzeti Bank (MNB) elemzéseit használtuk fel.

A költségvetésben tervezett illetve a teljesített áfabevételek alakulását a 2014-2018. években a 4. sz. ábra mutatja be.

Az áfabevételek alakulása 2014-2018. közt, Mrd Ft-ban

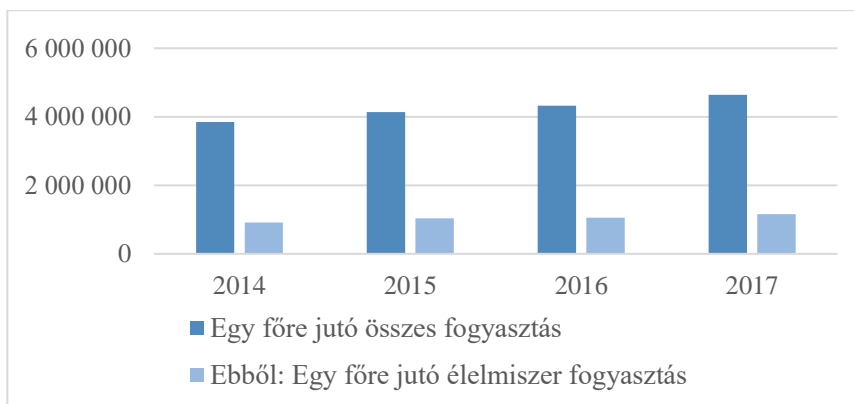

Forrás: Költségvetési és zárszámadási törvények, KSH STADAT 3.7.2., alapján ÁSZ szerkesztés (számadatok:teljesített bevételek)

A tervezett és teljesített költségvetési áfabevételek a 2016-2018. közötti években növekvő ütemben emelkedtek. A bevételek növekedését több tényező együttes hatása eredményezte, elsősorban a kiskereskedelmi forgalom volumenének, a háztartások fogyasztásának bővülése és a kormány egyes gazdaságfehérítő intézkedéseinek hatása (különösen az online pénztárgépek bekötése és az EKÁER bevezetése), illetve az adózási morál javulása. Kedvezően hatott az adónem bevételeinek alakulására, hogy az elmúlt években a NAV ellenőrzéseinek fókuszában az áfacsalások, adóelkerülések felderítése állt (NAV évkönyvek 2014-2017.)

Az áfabevételek alakulásában meghatározó szerepet betöltő háztartások fogyasztásának változását az 5. sz. ábra mutatja be.

Az egy főre jutó éves fogyasztási kiadás alakulása hazánkban 2014-2017. között, Ft-ban

Forrás: KSH STADAT 2.2.3.4. alapján, ÁSZ szerkesztés

A háztartások fogyasztása a 2013. évben 0,2%-kal, a 2014. évben már 2,8%-kal haladta meg az előző évi értéket (KSH STADAT 3.1.8.) Az elemzett időszakban a fogyasztás növekvő mértékben bővült. Míg az egy főre jutó összes fogyasztási kiadás 2014-2017. közt 20%-ot meghaladó

mértékben nőtt, az élelmiszerfogyasztás ennél nagyobb mértékben, 26%-kal haladta meg a 2014. évi értéket.

Az áfa költségvetési tervezését és a teljesítést meghatározó szempontokat a 2. sz. táblázatban mutatjuk be. Az egyes évek áfabevételeinek tervezése során minden esetben figyelembe vették az áfacsökkentések bevételkieséssel járó hatását, valamint a makrogazdasági növekedésből adódó várható fogyasztás-növekedést, a növekvő bérek hatását. Emellett a tervezés során – a csökkenő áfabevételek mellett – kalkuláltak azzal is, hogy a központi költségvetés bevételei a fehéredést eredményező egyes intézkedések hatására (online pénztárgépek bekötése, adóelkerülés csökkenése, adómorál javulása, ellenőrzések számának növelése stb.) növekedni fognak.

Az NGM 2014-ben 36 Mrd Ft, 2015-ben 1 Mrd Ft, 2016-ban 25 Mrd Ft, 2017-ben 71,5 Mrd Ft, 2018-ban 38 Mrd Ft bevételkieséssel számolt az áfacsökkentésre vonatkozó intézkedések hatásaként. Ezzel szemben az egyéb, gazdaságfehérítést célzó intézkedések (pl. online pénztárgépek bekötése, EKÁER bevezetése) bevételnövelő hatását 2015-ben 85 Mrd Ft, a 2017. évben 120-140 Mrd Ft összegűre becsülte a minisztérium (a többi évre nem áll rendelkezésre számszerű adat). Az MNB költségvetési elemzéseiben a minisztériumi becsléseknél nagyobb bevételkiesést és kisebb, a gazdaságfehérítő intézkedésekből származó többletbevételt prognosztizált (Forrás: NGM költségvetési indoklásai és MNB költségvetési jelentések.).

Az elemzett időszak három évében az áfabevételek a tervezettet meghaladó mértékben, két évben a tervezett érték alatt teljesültek, azonban nominálisan minden évben meghaladták az előző évi teljesítést, és összességében 2014-2018. közt 29,4%-kal növekedtek (lásd a 4. sz. ábrát). Az előirányzathoz viszonyított elmaradás nem a tervezés megalapozatlanságára volt visszavezethető (ÁSZ, 2014b, 2015c, 2016c, 2017c, 2018), hanem több egyéb tényező együttes negatív hatásának következményeként alakult ki.

Az áfabevételek költségvetési tervezését és teljesítését befolyásoló tényezők 2014-2018. közt

	Áfát érintő adópolitikai intézkedések	Tervezésnél figyelembe vett szempontok	A bevételkiesést ellensúlyozó tényezők	Évközi előirányzat módosítás és indoka	Eltérés az előirányzattól, a teljesítés háttérében álló tényezők
2014	5%-ra csökken az élő és vágott egész és félsertés áfája	A sertésáfa 5%-ra csökkenéséből adódó bevételkiesés (becsült kiesés: 36-42 Mrd Ft)	Makrogazdasági növekedés, online pénztárgépek fehéritő hatása	---	+21,5 Mrd Ft A fogyasztás növekedése, online pénztárgépek vártnál kedvezőbb fehéritő hatása (60 Mrd Ft)
2015	Nagytestű élő- és vágott állatok (marha, kecske, juh) áfakulcsa 5%-ra csökken	Fogyasztói árak, fogyasztási kiadások növekedése (becsült kiesés: 1 Mrd Ft)	EKAER bevezetése, online pénztárgépek hatása (legális forgalom növekedése, 25-60 Mrd Ft)	Vártnál kedvezőbb pénzforgalmi adatok, adófizetési morál javulása	+2,0 Mrd Ft Gazdaságfehéritő intézkedések hatása (30 Mrd Ft)
2016	Sertés tökehús áfája 5%-ra csökken, új lakások áfájának csökkentése 5%-ra	Várható fogyasztás-bővülés, előző évi tervezett bevétel túlteljesülése, áfacsökkentések (becsült kiesés: 25-29 Mrd Ft)	Fogyasztás bővülése	Kedvező költségvetési folyamatok	-98,6 Mrd Ft Vártnál alacsonyabb infláció, áfacsökkentések erőteljes hatása, uniós projektekhez kapcsolódó áfabefizetések alacsony szintje
2017	Friss tej, tojás, baromfi áfájának 5%-ra, éttermi fogyasztás, internet előfizetések áfájának 18%-ra csökkentése	Makrogazdasági növekedés, fogyasztások és beruházások volumen-növekedése, egyes élelmiszerek áfacsökkentése (becsült kiesés: 71-120 Mrd Ft)	Fehéredési hatás	---	-16,7 Mrd Ft adókulcs-csökkentések hatása, visszaulások mértéke, alacsonyabb mértékű fehéredés, megbízható adózók áfa-kiutalása ⁷
2018	Élő hal, halhús, fogyasztási serteshús és belsejégek áfája 5%-ra csökken	Kedvező munkapiaci trendek, fogyasztás-bővülés, vásárlóerő növekedése	Termelékenység és bérszínvonal emelkedése, növekvő adóbevételek	---	+90,1 Mrd Ft Gazdasági növekedés, a belföldi, import és dohánytermékek utáni bevételek növekedése

Forrás: NGM költségvetés tervezéséhez és a zárszámadásokhoz kapcsolódó indoklásai, MNB költségvetési jelentések, ÁSZ vélemények a költségvetésekről és a KT-nak írt elemzések alapján, ÁSZ szerkesztés

⁷ Az Art. 2017. január 1-jétől hatályos módosítása értelmében a megbízható adózók részére a NAV a visszaigényelt áfát 30 napon belül utalja ki, ez a határidő megbízható nyilvánosan működő részvénytársaság esetében 20 nap.

3.3. Az áfa-visszaigénylések összegének alakulása

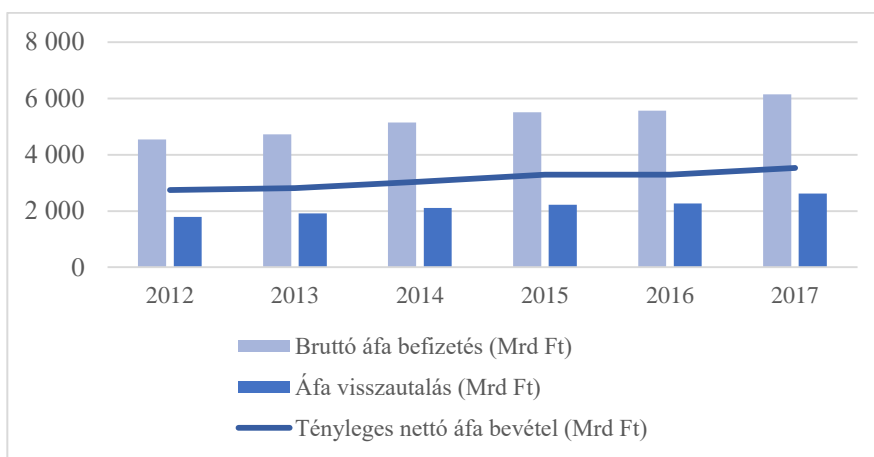
Az elemzett időszakban a költségvetésbe befizetett áfa összege évről évre emelkedett (lásd az 6. sz. ábrát). A visszaigényelt áfa nominális értéke (a 2012. év kivételével) és aránya szintén nőtt az időszak minden évében. A visszaigényelt áfa aránya 2014-2018. között 39%-ról 42%-ra nőtt a bruttó áfához képest.

Az áfabefizetések és visszaigénylések alakulását több tényező együttes hatása befolyásolta. 2012-től az általános áfakulcsemelések (25%-ról 27%-ra) növelő hatása és az ezzel ellentétesen ható, csökkenő, illetve stagnáló fogyasztási volumen alakították a bevételeket és visszautalásokat is. A 2014. évtől kezdődően az áfabevételek és visszautalások összegét a háztartások fogyasztásának egyre növekvő mértékű bővülése és az adókulcsok csökkentésének hatása határozta meg nagy mértékben.

Az áfabefizetések és -visszautalások alakulását a 6. sz. ábra szemlélteti:

6. sz. ábra

A költségvetési áfabefizetés és áfa-visszautalás összegének alakulása a 2012-2017. évek között

Forrás: 2012-2017. évi zárszámadási törvények adatai alapján, ÁSZ szerkesztés

3.4. A regisztrált vállalkozások számának és az áfarés nagyságának alakulása

A fehéredési folyamat során a korábban a feketegazdaságban tevékenykedő adóalanyok egy része legalizálja tevékenységét, azaz a nyilvántartott adóalanyok, a vállalkozások száma nő a feketegazdasággal jellemezhető szektorokban. A KSH adatai szerint a 2014-2018. években a regisztrált vállalkozások száma a *mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat*⁸ területén 6144-gyel (1,4%-kal), míg nemzetgazdasági szinten 3,1%-kal nőtt. (KSH STADAT 3.2.2.1., -2.) A mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat kategóriában regisztrált vállalkozások számának

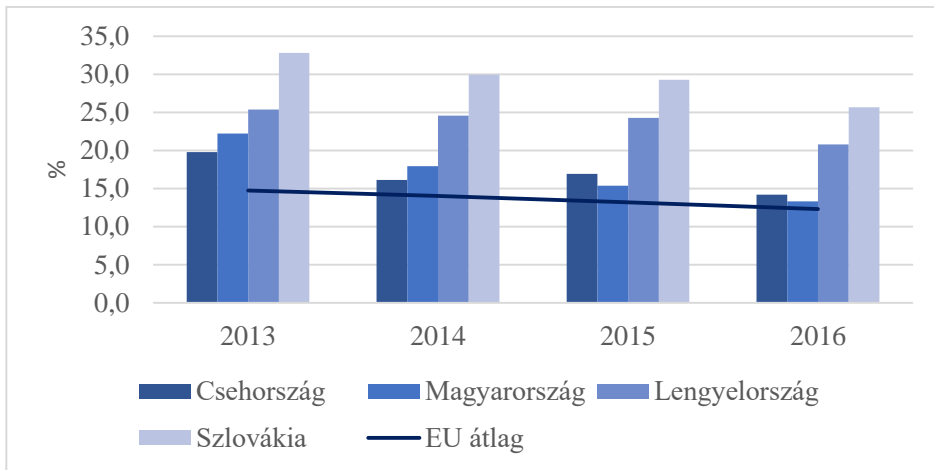
⁸ A mezőgazdaság vonatkozásában nem képez a KSH külön kategóriát, a vállalkozások számát az erdőgazdálkodással és halászattal együtt mutatja ki a statisztikákban.

növekedése tehát elmarad a nemzetgazdaságban tapasztalt növekedéstől, azonban a lassú növekedés jelzi, hogy a szektorban beindultak a fehéredési folyamatok.

Az áfafizetés elkerülése mértékének csökkenését az áfarés (az elméletileg beszedhető és a ténylegesen beszedett áfabevétel) arányának csökkenésével lehet mérni. Az áfarés alakulását a 2013-2016. években Magyarország, a visegrádi országok (V4), valamint az uniós átlag tekintetében a 7. sz. ábra mutatja be. Az uniós átlag a 2013. évben 26, 2014. évben 27, 2015. és 2016. évben 28 tagállam átlagát jelenti.

7. sz. ábra

Az áfarés mértékének alakulása (2013-2016)

Forrás: Európai Bizottság 2018a alapján, ÁSZ szerkesztés

A magyar áfarés mértéke az időszakban jelentősen 22,2%-ról 13,3%-ra, 8,9 százalékponttal csökkent. Régiós (V4) összehasonlításban már 2013-ban a második legjobb eredményt érte el hazánk, de 2015-ben és 2016-ban a legalacsonyabb áfarés a V4 országok közül Magyarországon volt. A 2013. évben a hazai áfarés mértéke 7,5 százalékponttal haladta meg az európai uniós átlagot, a 2016. évben már csak egy százalékponttal volt magasabb annál, azaz jelentős mértékű javulás következett be az EU átlagához viszonyítva is.

4. AZ ÁFACSÖKKENTÉSSEL ÉRINTETT TERMÉKEK, SZOLGÁLTATÁSOK FOGYASZTÓI ÁRÁNAK VÁLTOZÁSA

A fejezetben megvizsgáltuk, hogy az áfacsökkentések hatására azon termékek átlagos fogyasztói ára, amelyek esetében az áfacsökkentés a kiskereskedelmi forgalomban is érvényesült, csökkent-e, stagnált-e vagy esetleg nőtt-e az áfacsökkentést követően.

Hipotézisük szerint az áfa mértékének csökkenése az alapvető élelmiszerek (pl. tej, hús- és húsipari termékek) esetében csak a csökkentés mértékénél kisebb mértékben befolyásolta azok fogyasztói árait, az egyéb elemzett termékek és szolgáltatások esetében pedig egyáltalán nem.

A 3. sz. táblázatban és a 8. sz. ábrán néhány (az elemzett termékcsoportok és szolgáltatások körébe tartozó) jellemző termék árváltozását mutatjuk be. A 3. sz. táblázatban a bruttó árakon kívül a nettó árakat is bemutatjuk. A részletes elemzést termékcsoportonként végeztük el, a fejezet végén az elemzett termék- és szolgáltatáscsoportok árindex-változásait is bemutatjuk (ami némileg eltérő eredményt mutat egy-egy konkrét termék árváltozásától.)

3. sz. táblázat

Néhány jellemző termék és szolgáltatás átlagos fogyasztói árának és nettó árának változása az áfacsökkentés előtt és után (Ft-ban)*

Termék, szolgáltatás	2014	2015	árváltozás %-ban**	2016	változás %-ban	2017	változás %-ban	2018	változás %-ban
Bruttó átlagárak									
Sertés rövidkaraj	1440	1400	-2,78%	1390	-0,71%	1470	5,76%	1470	0,00%
Bontott csirke	812	791	-2,59%	779	-1,52%	659	-15,40%	678	2,88%
Tyúktojás	36	38	5,56%	37	-2,63%	39	5,41%	43	10,26%
Internet szolgáltatás	28026	27725	-1,07%	29596	6,75%	24378	-17,63%	20691	-15,12%
Nettó átlagárak****									
Sertés rövidkaraj	1134	1102	-2,78%	1324	20,09%	1400	5,76%	1400	0,00%
Bontott csirke	639	623	-2,59%	613	-1,52%	628	2,32%	646	2,88%
Tyúktojás	28	30	5,56%	29	-2,63%	37	27,49%	41	10,26%
Internet szolgáltatás	22068	21831	-1,07%	23304	6,75%	20659	-11,35%	19706	-4,62%

Forrás: KSH STADAT 4.7.7.1., 4.7.7.2., 4.7.8.2., 3.6.3., 3.6.5. alapján, ÁSZ szerkesztés

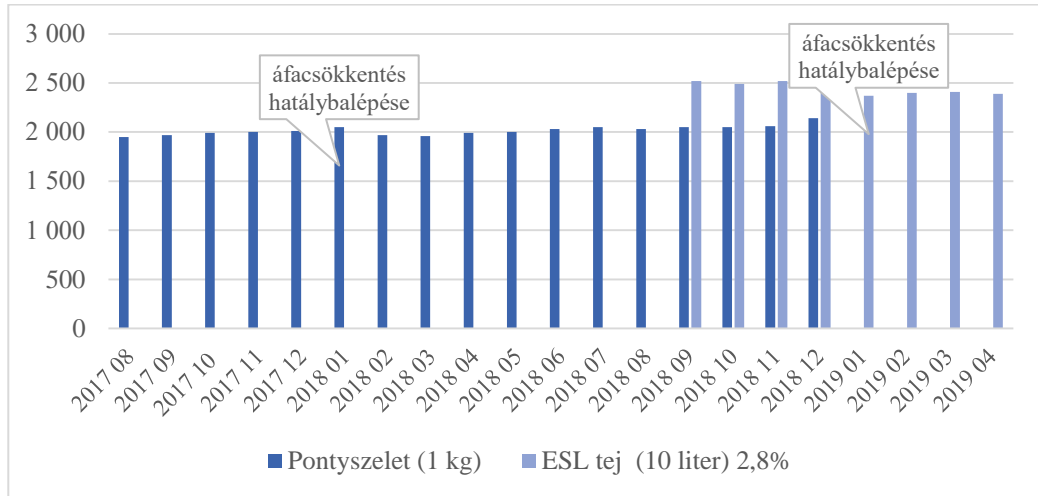
*Dólt és vastag betűvel az áfacsökkentés hatálybalépését követő adatok.

**Az előző évhez képest.

***ÁSZ számítás. Az összes típusú előfizetést tartalmazza. Az internet hozzáférési szolgáltatások áfáját 2017-ben és 2018-ban is csökkentette a kormány (18, majd 5%-ra).

**** ÁSZ számítás.

A halhús és a tej áfacsökkentésének érvényesülése két jellemző termék átlagos fogyasztói árában (Ft-ban)

Forrás. KSH STADAT 3.6.2. alapján ÁSZ szerkesztés

4.1. A sertéshús fogyasztói árának változása

A sertéshús fogyasztói árváltozását a rövidkaraj KSH által közölt fogyasztói árán keresztül mutatjuk be. A 3. sz. táblázatból látható, hogy a sertés rövidkaraj fogyasztói ára a 2014-2016. közötti években csökkent. A 2017. évben ugyanakkor – a korábbi időszakok változásához képest jelentős – 5,8% növekedés következett be az előző évhez képest. A 2018. évben fogyasztói ár az előző évi szinten maradt. Az AKI PÁIR adatai alapján a magyarországi sertésárak többé-kevésbé követték az uniós árak alakulását. A 2016. évben a vágósertés termelői ára 5,9%-kal nőtt az előző évhez képest, ami a sertéshús-termékpálya többi fázisának árait is befolyásolta, ugyanakkor a 2018. évben – az uniós termelői árak csökkenése miatt - a termelői ár 2,0%-os csökkenése volt tapasztalható, ami a hazai átlagos fogyasztói árban nem érvényesült (AKI, 2019a.)

Az adatok tanúsága szerint a sertéshúsok közül kiválasztott, magasabb árfekvésű rövidkaraj éves fogyasztói árát az áfacsökkentés alig észlelhetően befolyásolta, az átlagos fogyasztói ár nem csökkent úgy, ahogy várható lett volna. A nettó árakat elemezve látható, hogy az áfacsökkentést követően azok 2017-ig emelkedtek, 2016-ban jelentősen, 20%-kal, majd 2017-ben mintegy 6%-kal, 2018-ban azonban már nem történt emelkedés az előző évhez képest.

4.2. A baromfihús fogyasztói árának változása

A baromfihús esetében az áfa mértékének 27%-ról 5%-ra történt csökkentésére 2017. január 1-jétől került sor. A baromfihúsok fogyasztói árának változását a bontott csirke éves fogyasztói árának változásán keresztül mutatjuk be. A 3. sz. táblázat adatai alapján látható, hogy a bontott csirke éves fogyasztói átlagára a 2017. évben 15,4%-kal csökkent 2016-hoz viszonyítva.

Az árcsökkenés ellen hatott a 2017. évben a madárinfluenza, aminek hatására kisebb lett a baromfiállomány, továbbá a baromfivágások is 5,3%-kal visszaestek, ami negatívan befolyásolta a baromfihús kínálatot. A folyamatok a 2018. évi fogyasztói árakat 2,9%-kal emelték. A 2018.

évre az ágazati termelés helyreállt (Vadkerti-Tóth, 2019.), 10,8%-kal nőtt a baromfivágások száma, a baromfihús exportja 19,0%-kal nőtt, importja 1,0%-kal csökkent az előző évhez képest. (Agrárgazdasági Kutató Intézet, 2019b).

A baromfihúsok közül a bontott csirke átlagos fogyasztói árának alakulása összefüggésbe hozható az áfacsökkentéssel. A bontott csirke nettó átlagára az áfacsökkentést követően kismértékben (3% alatt) növekedett. Az árváltozást az ágazatban jelentkező egyéb sajátosságok is befolyásolták.

4.3. A tojás fogyasztói árának változása

A tojás fogyasztói árának változását a tyúktojás fogyasztói árán keresztül mutatjuk be. A tyúktojás átlagos fogyasztói ára a 2017. évben (az áfacsökkentés évében) 5,4%-kal, a 2018. évben 10,2%-kal haladta meg a 2016. évi árat.

A fogyasztói árra hatással volt a felvásárlási árak 2017. évi 28,0%-os növekedése, továbbá a 2017. év eleji madárinfluenza nyomán kialakult hiány is, ami növelte azokat. A 2018. évi további fogyasztói árnövekedés az előző év második felében feltárt, szennyezett tojások miatti termékviSSzahívás okozta kínálatcsökkenéssel hozható összefüggésbe.

A tojás esetében tehát az áfacsökkentést követően az átlagos fogyasztói ár csökkenése nem volt észlelhető, a nettó árak a csökkentést követően nagymértékben (27,5 illetve 10,3%-kal) növekedtek.

4.4. A tej fogyasztói árának változása

A tejek és tejtermékek esetében már 2009-től kedvezményes, 18%-os áfakulcs volt alkalmazható, majd 2017. január 1-jétől a friss tej áfája (kivéve az UHT és ESL tejet) 18%-ról 5%-ra csökkent. Az UHT és ESL tejek esetében a csökkentésre 2019. január 1-jétől került sor.

A tej árának az áfacsökkentést követő alakulását – tekintve, hogy friss tejre vonatkozó adatokkal nem rendelkezünk - a 2,8%-os ESL tej (tartós tej) fogyasztói árának változásával szemléltetjük. A 8. sz. ábrán látható, hogy az ESL tej átlagos fogyasztói ára 2019 januárjában az előző havi 253 Ft/1 adatnál 6,3%-kal volt alacsonyabb, azaz az árban a 2019. január 1-jétől hatályos áfacsökkentő intézkedés hatása megmutatkozott. Az ezt követő hónapokban lassú áremelkedés indult meg, de az árak az utolsó mérés szerint sem haladták meg az áfacsökkentés előtti szintet.

4.5. A halhús fogyasztói árának változása

A halhús áfájának csökkentésére 2018. január 1-jétől került sor, amikor a korábbi 27%-os áfamértéket 5%-ra csökkentették. A halhús fogyasztói árának változását a pontyszelet fogyasztói árának alakulásával mutatjuk be. A pontyszelet árának csökkenése csak az áfacsökkentés bevezetését követő néhány hónapban következett be, 2018. év végére (a karácsonyi keresletnövekedés hatására) az ponty átlagára újra megemelkedett és ekkor már 6,5%-kal haladta meg az előző év végi átlagos árat.

4.6. Az étkezőhelyi vendéglátás fogyasztói árainak változása

Az étkezőhelyi vendéglátás áfájának csökkentésére két lépcsőben került sor. Előbb 2017. január 1-jétől 27%-ról 18%-ra, majd 2018. január 1-jétől 18%-ról 5%-ra csökkentették az alkalmazható áfa mértékét.

Az intézkedés célja az volt, hogy lehetővé tegye a bérek emelését az ágazatban: a munkáltatók a bevételi többleteket a bérek rendezésére fordíthatták, annak érdekében, hogy csökkenjen ez elmúlt időszakot jellemző munkaerőhiány a szektorban és csökkenjen a fekete- és szürkefoglalkoztatás mértéke (Magyarország kormánya, 2018). Ennek megfelelően a fogyasztói árak csökkenésének hatása nem volt várható, mivel azt az étterem-üzemeltetőknek a csökkentést az árakban nem kellett érvényesíteniük.

A fogyasztók éppen az áfacsökkentést követően áremelkedést tapasztalhattak. Míg a hazai termékek és szolgáltatások fogyasztói árindexének változása az áfacsökkentés éveiben +2,1 illetve +2,7%-osak voltak (KSH, STADAT 3.6.1.), az éttermi szolgáltatások fogyasztói árindexe 2017-ben 4,7%-kal, 2018-ban 5,7%-kal, az infláció mértékét meghaladóan növekedett a szektorban. Az étkezőhelyi fogyasztás fogyasztói árindexének alakulását egyéb tényezők (így pl. az élelmiszerárak és a szolgáltatások árainak változásai) befolyásolták. Az árindex alakulását lásd a 9. sz. ábrán.

4.7. Az új lakóingatlanok fogyasztói árának változása

A lakásárak ingadozása és a lakáspiaci folyamatok a háztartások vagyoni helyzetén keresztül befolyással vannak a szektor megtakarítási és fogyasztási döntéseire, a jelzáloghitel-fedezetek révén pedig a pénzügyi intézmények portfóliójára, profitabilitására és hitelezési aktivitására is. A hazai ingatlanpiaci folyamatok, és ezen belül különösen a lakáspiaci trendek változásokon mentek keresztül az elmúlt években. 2014-ben a lakásárak jelentősen emelkedtek (a hazai lakásárak 2014-től évente átlagosan 10,7 százalékkal drágultak az egész országot tekintve) és az adásvételek száma is megnőtt. A lakásárak a lakossági reáljövedelmek tartós emelkedése és a tartós munkanélküliség csökkenése következtében 2018-ban is tovább emelkedtek (MNB, 2018).

Az új lakóingatlanok áfamértékét 2016. január 1-jétől csökkentették 27%-ról 5%-ra. Az áfacsökkentés árhatását az új építésű lakóingatlanok a KSH által közölt teljes árindexének alakulásával mutatjuk be (9. sz. ábra). Az ábrából látható, hogy az új lakások árának alakulását az áfa mértékének változása nem tudta érzékelhetően befolyásolni.

4.8. Az internethasználat fogyasztói árának változása

Az internethasználat esetében az áfacsökkentés célja az volt, hogy minél többen váljanak rendszeres internethasználóvá.

Az internethasználat fogyasztói árának alakulását az internet szolgáltatások bruttó és nettó átlagárának alakulásán keresztül mutatjuk be. A 3. sz. táblázat alapján látható, hogy az internet-szolgáltatás bruttó átlagára a 2015. évben 27 725,5 Ft volt, ami a 2016. évre 29 596,7 Ft-ra emelkedett. A bruttó átlagár az áfacsökkentés után jelentősen, a 2017. évben 17,6%-kal, a 2018. évben 15,1%-kal csökkent le. A nettó árak ugyancsak csökkentek, 2017-ben több mint 11, 2018-ban mintegy 5 százalékponttal. A csökkenésekben a 2017. és 2018. évi adómérték-csökkentés szerepet játszott.

4.9. Az elemzett termékek és szolgáltatások árindexeinek alakulása

A 4.1.-4.8. pontokban elemzett termékcsoportok, termékek és szolgáltatások (kivéve az internet-előfizetéseket) fogyasztói árindexeinek előző évhez mért változását - az intézkedést megelőző évektől kezdve - a 9. ábrán mutatjuk be. A fogyasztói árindex nem egy termékre (pl. sertéskaraj), hanem az összes KSH által megfigyelt adott csoportba tartozó termékre (azaz pl. rostélyos, comb,

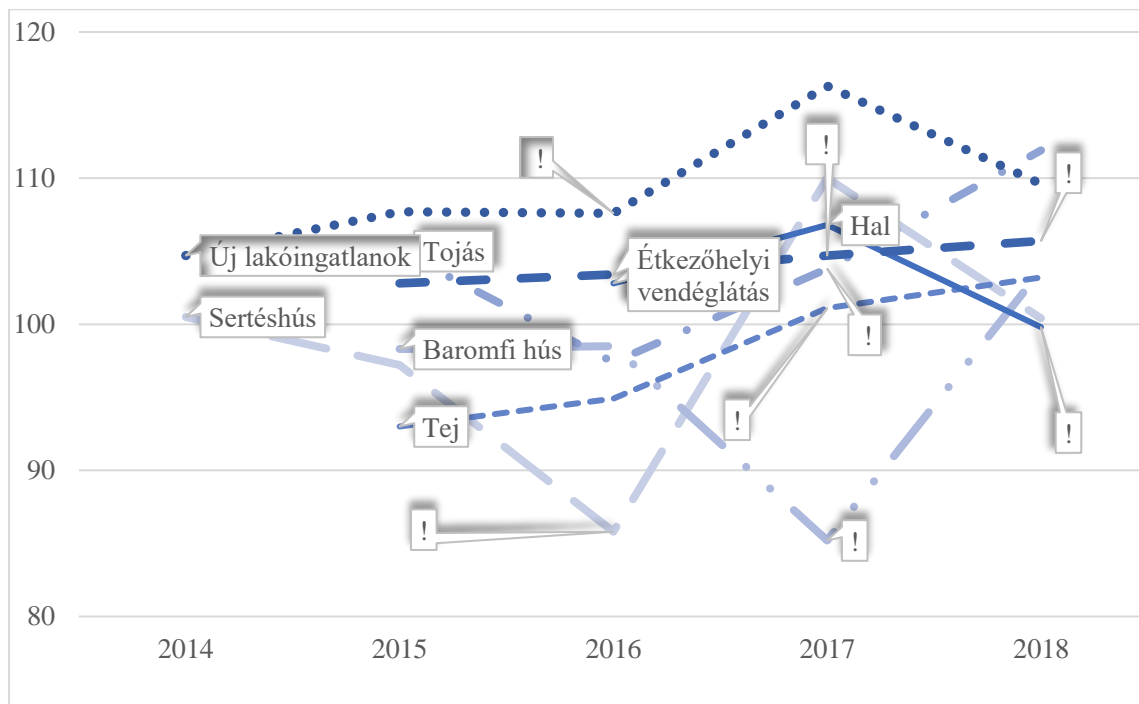
karaj együttvéve) vonatkozik. A fogyasztói árindexeket hasonlítottuk össze egy-egy konkrét termék árainak változásával.

Az kiválasztott termékek fogyasztói árának változásai (lásd a 3. sz. táblázatban) a karaj és a tojás esetében a fogyasztói árindexekhez hasonlóan alakultak. A *sertéshús* termékcsoport (ami az összes KSH által figyelt fogyasztott húsféleséget tartalmazza) fogyasztói árindexe a 2016. évben az előző évi érték 85,8%-ára csökkent, a rövidkaraj fogyasztói ára azonban ennél jóval kisebb mértékben változott (csak 0,7%-kal csökkent az ár). Más, kedvezőbb árfekvésű termékek esetében (pl. sertéscomb) már jelentősebb mértékű árváltozást tapasztaltunk, mely(ek)nél a 2016. évben akár közel 15%-kal csökkent a fogyasztói ár az előző évhez képest. A *baromfi* termékcsoport (ami az összes fogyasztott húsféleséget tartalmazza) árindexének változása az áfacsökkentést követően szintén némileg eltérően alakult a (magasabb árú) bontott csirkéhez képest, de az olcsóbb csirkecomb és a csirkeszárny árait elemezve azt látjuk, hogy azok ára az áfacsökkentés bevezetését követő első évben átlagosan az eredeti ár 82-84%-ára csökkent. A halhús fogyasztói árindexe a 2018. évben a 99,8% volt, azaz az árak kis mértékben csökkentek az előző évhez képest. Összességében a sertésnél, a baromfinál és a halnál tehát kimutatható az áfacsökkentést közvetlenül követő évben az árak csökkenése, ezek (az itt felsorolt termékek többsége esetében) a következő években sem érték el az áfacsökkentést megelőző szintet.

A tej fogyasztói árindexe a 2017. évben 101,1% volt, ami az árak emelkedését mutatja az előző évhez képest és az emelkedés a 2018. évben is folytatódott. Az áremelkedések a felvásárlói árak növekedésének hatásával magyarázhatók.

A tojás és az új lakóingatlanok esetében az áfacsökkentés évében az átlagos árak emelkedése következett be, az étkezőhelyi vendéglátás árai (a várakozásokkal összhangban) pedig lassú ütemben emelkedtek a teljes elemzett időszakban.

Az elemzett termékek és szolgáltatások árindexeinek alakulása az intézkedést megelőző két évtől kezdődően* (előző év=100,0%)

Forrás. KSH STADAT 3.6.5. és KSH, 2019a alapján ÁSZ szerkesztés (!: áfacsökkentés bevezetésének éve, év végi adat)

* Az új lakóingatlanok esetében az ábra 2018. I-III. negyedévi fogyasztói árindexet tartalmaz. Az internet-előfizetés árindexét (adatok hiányában) az ábra nem tartalmazza.

A fogyasztói árak és az árindexek elemzése alapján hipotézisünk részben igazolódott, azaz a vizsgált termékek és szolgáltatások fele esetében nem volt kimutatható (adócsökkentésnek köszönhető) közvetlen árhatás. Árcsökkenés (a megelőző évhez viszonyítva) a sertéshús, a hal, a baromfi hús és az internet-előfizetések esetében következett be, az árak alakulását a többi termék és szolgáltatás esetében egyéb tényezők is befolyásolták, méghozzá az áfacsökkentés hatásánál nagyobb mértékben.

A kormány elemzései és összehasonlításai alapján a sertéshúsok összevont árindexe esetében „jelentős árhatást” sikerült elérni, a baromfi hús összevont árindexe alapján „szinte teljes” árhatáshoz vezetett az áfacsökkentés, a tojás esetében pedig az értékelések szerint „felerészből érvényesült az árhatás”. (Magyarország kormánya, 2018.)

5. AZ ELEMZETT TERMÉKEK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK ÁFACSÖKKENTÉSÉNEK HATÁSAI

Elemzésünkben azzal a feltételezéssel élünk, hogy az áfacsökkentés forgalomnövekedést eredményezett bizonyos termékek esetében, azaz a forgalmi adatok alapján legálissá vált a korábbi illegális termelés és értékesítés egy része.

5.1. A mezőgazdasági termékek áfacsökkentésének hatásai a termékek forgalmára és felhasználására

Feltevésünk szerint, amennyiben az áfacsökkentés az árak csökkenéséhez vezetett (a teljes termékpályán, vagyis a termelő, feldolgozó, kereskedő szintjén is), az megmutatkozott a kiféheredés (legális forgalombahozatal) révén egyfelől a kínálat növekedésében, másfelől a kereslet (azaz a fogyasztás) növekedésében is az érintett termékek, szolgáltatások esetében. A mezőgazdasági termékek esetében kínálati adatként az országon belül megtermelt, előállított, szolgáltatott, valamint az import keretében biztosított mennyiségek, keresletként a fogyasztási adatok vehetők figyelembe a KSH adataiból. Az értékeléshez a KSH által készített, a főbb mezőgazdasági termékek belföldi felhasználását és azok forrásait tartalmazó élelmiszer mérlegek adatait használtuk fel. E mérlegek tartalmazzák a termékcsoportok időszakra vonatkozó termelését, behozatalát, kivitelét, és belföldi fogyasztását.

A mezőgazdasági termékek vonatkozásában a termelés, előállítás alakulását az áfacsökkentés évében, valamint az azt megelőző években⁹ a 4. sz. táblázat mutatja be.

4. sz. táblázat

Egyes termékcsoportok termelésének, előállításának alakulása az elemzett időszakban

Megnevezés	2012	2013	2014	2015	2016	2017
sertéshús (ezer tonna)	261,2	245,9	274,2	302,7	306,5	314,1
baromfihús (ezer tonna)	-	-	441,9	490,1	514,5	493,1
tojás (millió db)	-	-	2 502,0	2 635,0	2 609,0	2 513,0
tej (millió liter)	-	-	1 831,5	1 895,5	1 873,2	1 921,1

Forrás: KSH STADAT 4.1.2.1. alapján, ÁSZ szerkesztés. (vastag betűvel az áfacsökkentés éve, 2018-ra nincs adat)

Az áfacsökkentett mezőgazdasági termékek termelése az időszak egészében nőtt. A KSH adatai alapján a sertéshús termelt mennyisége a 2017. évben 20,3%-kal haladta meg a 2012. évi mennyiséget, a baromfihús esetében a 2017. évi termelt mennyiség 11,6%-kal, volt több a 2014. évinél. Tejből a 2017. évben 4,9%-kal állítottak elő többet a 2014. évi mennyiségnél.

A tojás 2017-ban elért mennyisége 0,4%-kal haladta meg a 2014. évi darabszámot. A termelés a 2016. évben és a 2017. évben is elmaradt a 2015. évtől, aminek háttérben a

⁹ Azon termékek esetében, amelyeknél 2017-ben történt áfacsökkentés, a megelőző három évet mutatjuk be, amelyeknél korábban, azok esetében a megelőző két évet.

2016. évi madárinfluenza miatt megsemmisített termékek miatti kínálatcsökkenés áll. (Részletesen lásd a 4.2. pontban.)

A bemutatott termékek kínálat-növekedésében alapvetően a keresetek növekedéséből adódó kereslet-növekedés, a fogyasztói igények növekedése áll, de a sertés- és baromfihús esetében az áfacsökkentés is befolyásolhatta a bevallott termelési mennyiségek növekedését. Emellett az EKÁER bevezetése is pozitív hatással volt a forgalmi statisztikák adataira a mezőgazdasági termékek esetében, mivel lehetővé tette a termékek nyomon követését.

Az érintett termékcsoportok hazai felhasználására és fogyasztására vonatkozó adatait (az áfacsökkentés évét megelőző években és az azóta eltelt időszakban) az 5. sz. táblázat tartalmazza.

5. sz. táblázat

Egyes termékcsoportok fogyasztásának alakulása az elemzett időszakban

Megnevezés	2012	2013	2014	2015	2016	2017
sertéshús (ezer tonna)	242,9 (97,7)	237,5 (82,9)	249,2 (100,2)	271,0 (127,1)	287,7 (133,3)	297,8 (134,4)
baromfihús (ezer tonna)	-	-	259,4 (207,6)	283,1 (244,4)	294,7 (252,3)	328,2 (270,6)
tojás (millió db)	-	-	2 639 (1834)	2 743 (1914)	2 778 (1936)	2 856 (1833)
tej (millió liter)	-	-	1 818,1 (892,5)	1 913,9 (923,0)	1 984,6 (939,7)	1 955,2 (954,0)

Forrás: KSH 4.1.2.1. alapján, ÁSZ szerkesztés (vastag betűvel az áfacsökkentés éve, 2018-ra nincs adat).
Zárójelben: az import felhasználása nélküli adat.

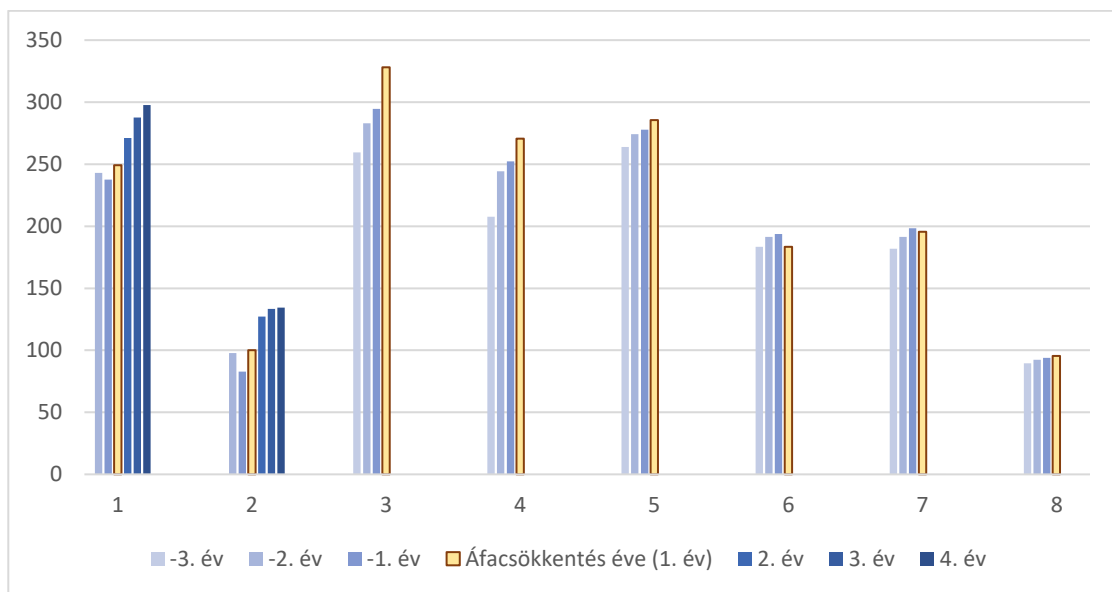
Az áfacsökkentett mezőgazdasági termékek fogyasztása és felhasználása az elemzett időszak egészében minden termékcsoport esetében nőtt.

Az importtal illetve import nélkül számított (5. sz. táblázatban szereplő) felhasználási, fogyasztási adatokat a 10. sz. ábrán szemléltetjük 2012-2017. között. Az ábrában az áfacsökkentés előtti két (illetve a baromfi, tojás és tej esetében három) éven kívül az áfacsökkentés utáni éveket is ábrázoltuk, ahol lehetett. (Egyes termékek esetében az áfacsökkentést csak 2017 januárjától vezették be, az elemzett időszak utolsó évében.)

Az ábrán látható, hogy a termékek egy részénél a fogyasztás növekedése már az áfacsökkentés előtt tapasztalható volt (baromfi, tojás, tej). Az áfacsökkentés bevezetésének évében a tejen kívül minden termék esetében fogyasztás-növekedés történt (az import termékek fogyasztásával együtt), kivéve a tejet, ahol az áfacsökkentés a hazai előállítású termékek fogyasztását növelte, az importét pedig csökkentette, összességében csökkent a fogyasztás. Jóllehet az összes (import és hazai) tojás felhasználása nőtt 2017-ben, a felhasznált mennyiségből a hazai tojás volumene csökkent (az okokat lásd a 4.3. pontban).

Az áfacsökkentés évében az elemzett négy termékcsoport közül kettő esetében csökkent az importált termékek fogyasztása (sertés 2014., tej). Ezeknél a csökkenő importfelhasználás mellett a hazai előállítású termékek fogyasztása nőtt. Két esetben (tojás, baromfi) az import termékek forgalma is nőtt az áfacsökkentés bevezetésének évében.

Egyes élelmiszerek felhasználása és fogyasztása importtal illetve import nélkül

Forrás: KSH STADAT 4.1.2.1. és az elemzés 5. sz. táblázata alapján, ÁSZ szerkesztés.

Magyarázat. 1: sertéshús felhasználás importtal (ezer tonna) 2: sertéshús felhasználás import nélkül (ezer tonna) 3: baromfiús felhasználás importtal (ezer tonna) 4: baromfiús felhasználás import nélkül (ezer tonna) 5: tojás felhasználás importtal (tíz millió darab) 6: tojás felhasználás import nélkül (tíz millió darab) 7: tej felhasználás importtal (tíz millió liter) 8: tej felhasználás import nélkül (tíz millió liter)

A sertés- és baromfiús átlagos fogyasztói árának csökkenése összefüggésbe hozható az áfacsökkentéssel (lásd a 9. sz. ábra feletti részben). A termékcsoportok fogyasztásának növekedése az áfacsökkentés évében (a sertésé azt követően is) jelentős volt, a kereslet-növekedésben az alacsonyabb árak is szerepe lehetett.

A háztartások fogyasztásának növekedéséhez hozzájárult a nettó keresetek folyamatos növekedése az időszakban, aminek eredményeképpen több mint 22 ezer Ft-ra emelkedett a havi élelmiszerfogyasztásra elköltött összeg fejenként 2017-ben (a 2016. évi összeget 2100 Ft-tal haladta meg, ez mintegy 10%-os növekedésnek felel meg). 2017-ben a baromfiús árcsökkenése nyomán a húsfélékre elköltött források folyó áron 9,1%-kal nőttek (KSH, 2018d).

Amennyiben az áfakulcs-csökkentés utáni forgalmi adatokból (5. sz. táblázat) a befizetett áfa mértékének változását becsüljük meg, azt látjuk, hogy a növekvő forgalom ellenére a termékek forgalma után a költségvetésbe befizetett áfa mértéke jóval elmarad az áfacsökkentés előtti szinttől: a sertéshús forgalma után befizetett áfa becsült mértéke a korábbi mérték 22%-ára, a baromfiúsé 23%-ára, a tojásé 20%-ára, míg a tejé 29%-ára esett vissza. (A sertéshús esetében a 2012-es, a többi termék esetében a 2014-es adatot vetettük össze a 2017-es adatokkal, a becslés során változatlan nettó árat feltételeztünk.)

5.2. Az új lakóingatlanok áfacsökkentésének hatása a lakóingatlanok forgalmára

A lakásáfa-csökkentés átmeneti intézkedés volt: a jelenlegi szabályozás szerint áfakedvezmény új lakásokra 2019. végéig, illetve 2023. végéig jár (a lakás típusától függően).

Az új lakóingatlanok forgalmára vonatkozó adatokat a 6. sz. táblázat mutatja be. Az új lakóingatlanok keresletének és kínálatának változásait a kiadott új lakásra vonatkozó építési engedélyek, az épített lakások, illetve az értékesítési céllal épült lakások számának változásával szemléltetjük.

6. sz. táblázat

Az új lakóingatlanok forgalmának alakulása 2014-2018. között

Megnevezés	2014	2015	2016	2017	2018
kiadott új építési engedélyek száma (db)	5 132	6 526	12 206	13 216	13 743
épített lakások száma (db)	8 358	7 612	9 994	14 389	17 681
<i>ebből: önkormányzat</i>	<i>180</i>	<i>115</i>	<i>149</i>	<i>23</i>	<i>41</i>
<i>vállalkozás</i>	<i>3 236</i>	<i>2 999</i>	<i>4 958</i>	<i>7 023</i>	<i>9 312</i>
<i>természetes személy</i>	<i>4 911</i>	<i>4 476</i>	<i>4 852</i>	<i>7 309</i>	<i>8 203</i>
értékesítési céllal épült új lakás (db)	3 400	3 100	5 200	7 300	9 500
új lakásértékesítés (db)	3 300	3 400	4 900	6 100	7 000

Forrás: KSH STADAT 2.3.2. alapján, ÁSZ szerkesztés

2014-2018. között mind a kiadott új építési engedélyek száma, mind az épített lakások száma jelentősen nőtt. A növekedés már az áfacsökkentés előtti időszakban is beindult, azonban a kiadott új építési engedélyek száma a 2016. évben – az áfacsökkentésre vonatkozó intézkedés évében – több mint kétszeresére emelkedett, 137,8%-kal, 7074 kiadott engedéllyel haladta meg a 2014. évi adatot. Az emelkedő tendencia a 2017. és a 2018. években is folytatódott, a 2018. évi kiadott 13 743 darab engedély 12,6%-kal haladta meg a 2016. év adatát. A pozitív tendencia az épített lakások számában is megfigyelhető, a lakásépítések száma a 2018. évben 76,9%-kal haladta meg a 2014. évi adatot. Az időszakban az értékesítési céllal épített lakások aránya az összes építésen belül 40,7%-ról 53,7%-ra emelkedett. Az épített lakások építetők szerinti megoszlását tekintve látható, hogy az önkormányzatok építései csökkentek, a vállalkozások és természetes személyek fele-fele arányban vettek részt az lakásépítésekben.

Az új lakásértékesítések száma is jelentősen nőtt, az időszakban több mint duplájára emelkedett, a 2018. évi adat 112,1%-kal haladta meg a 2014. évi 3300 darabot. A lakásértékesítések volumenadatai nem érik el az épített lakások volumenét, ami azzal magyarázható, hogy a lakásépítések egy része magáncélú, amit az értékesítési céllal épített lakások száma alátámaszt.

A kedvező, az építőipart fellendítő lakásforgalmi folyamatok összefüggésbe hozhatók az áfamérték csökkentő intézkedéssel, a lakosság jövedelmi helyzetének javulásával és a kormány egyéb intézkedéseivel is. A lakáspiacot szabályozó intézkedések kapcsán a 2016-ban módosított CSOK hatása a keresletre egyes elemzők szerint nem volt jelentős, a megvalósult tranzakciók aránya viszonylag alacsony maradt. A kedvezményes, 5 %-os áfakulcs azonban a 2019 végéig tartó ideiglenes jellege miatt előrehozott keresletet generált (MNB, 2018.)

5.3. Az áfacsökkentés hatása az éttermek és a foglalkoztatottak számának valamint a szektor béreinek alakulására

Mivel a 2017. és 2018. évi áfacsökkentések (melyből a 2018. évi volt a jelentősebb, 18%-ról 5%-ra) alapvetően az ágazat jövedelmi helyzetének javítását, a munkabérek rendezését szolgálták, azok hatásának érvényesülése a fogyasztói árakban nem volt várható. Amennyiben az áfacsökkentés lehetővé tette a béremeléseket az ágazatban, a növekvő bérek következtében a szektort sújtó munkaerőhiánynak csökkennie kellett, ami új vállalkozások létrejöttét, illetve a meglévő vállalkozások szolgáltatásainak bővítését, forgalmának növelését segíthette elő. Az éttermi szolgáltatások hazai forgalom-növekedését az éttermek, vendéglátóhelyek számának változásával is mérhetjük, amit a 2015-2018. közti időszakban a 7. sz. táblázat mutat be. (Az üzemi és közétkeztetés adatait nem szerepeltetjük, tekintve, hogy azokat nem érintette az áfacsökkentés.)

7. sz. táblázat

Az éttermek számának alakulása a 2015-2018. években

Időszak	Étterem, büfé	Cukrászda	Összesen
2015	25 278	3 654	28 932
2016	25 075	3 785	28 860
2017	24 996	3 870	28 866
2018	24 996	3 904	28 900

Forrás: KSH STADAT 4.5.19. alapján, ÁSZ szerkesztés

Az áfacsökkentéssel érintett vendéglátóhelyek száma az elemzett időszakban nem növekedett jelentősen, sőt, a 2015. évi adatokhoz képest csökkenés következett be számukban. Az intézkedés hatásainak értékelése az üzemeltetett éttermek számára az eltelt rövid időre tekintettel az elemzés írásakor nem volt teljes körűen kimutatható, de az adatok mutatják, hogy annak rövid távon nem volt igazolható hatása az éttermek számára.

Az áfacsökkentés hatása a szektorban dolgozók számának változásával illetve bérük változásával is mérhető, amennyiben a vállalkozások az áfacsökkentést valóban bérrendezésre fordították illetve növelték legálisan bejelentett alkalmazottaiknak számát. Az ágazati értékelések szerint a munkaadók alapvetően nem emelték a béreket a megkapott engedményeknek megfelelően (Horváth, 2019), az ágazatban dolgozók bérhelyzete nem javult jelentősen az intézkedés bevezetését követően. Az általunk bemutatott adatok alapján (lásd 8. sz. táblázat) csak részben adnak választ arra, hogy a munkáltatók a felszámított áfát bérrendezésre fordították-e, mivel a forgalmi adó csökkentése nem az egész ágazatot érintette, csak a kereskedelmi vendéglátóhelyeken az éttermi szolgáltatásokat.

A 8. sz. táblázat alapján látható, hogy lassan, de megindult egy felzárkózás a vendéglátásban a nemzetgazdasági bruttó bérek irányába, 2017-től egyre jobban megközelítette azt, azonban a bérek a szektorban kevesebb, mint kétharmadát érték el 2019. elején a nemzetgazdasági átlagnak. A szektorban alkalmazottak száma szintén növekedésnek indult, a 2018. év végi adat 8,5%-kal haladja meg a 2017. évit.

**A szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás szektorban dolgozók számának és bérüknek alakulása
2015-2019. közt**

	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás szektorban alkalmazásban állók száma (fő)	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás (SZSZV) szektorban bruttó átlagkereset (Ft) alakulása (év végén)	Nemzetgazdasági bruttó átlagkereset(Ft) alakulása (év végén)	SZSZV szektor bruttó átlagkeresetének aránya a nemzetgazdasági átlagkeresethez viszonyítva
2015	nincs adat	152 338	261 398	58,3%
2016	nincs adat	159 963	277 232	57,7%
2017	95,6 ezer	183 804	312 144	58,9%
2018	103,8 ezer	205 051	346 701	59,1%
2019.	111,6 ezer (III. hó)	243 464 (I. hó)	366 917 (I. hó)	66,4%

Forrás: KSH STADAT 2.1.36., 2.1.45. alapján, ÁSZ szerkesztés

5.4. Az áfacsökkentés hatása az internet-előfizetések számára és az internetforgalomra

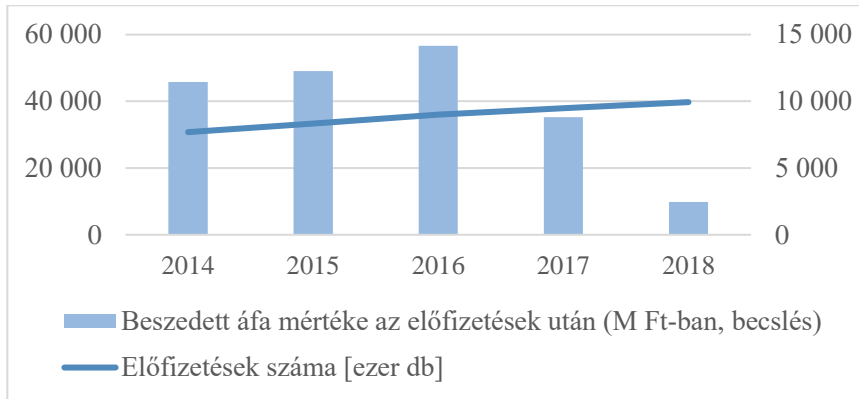
Az internet-szolgáltatások minél szélesebb körben történő elérhetővé tétele céljából került sor az áfakulcs mérséklésére, az áfakulcs 2017. január 1-jén 27%-ról 18%-ra, 2018. január 1-jétől 5%-ra csökkent. Az áfacsökkentést megelőzően már jelentős növekedés volt az előfizetések számában, azt követően a növekedés némiképp lelassult: míg 2015-ben és 2016-ban a megelőző évhez képest 8%-kal, 2017-ben és 2018-ban már csak 5,3%-kal, illetve 4,8%-kal nőtt az internet-előfizetések száma, de a növekedés töretlen volt az elemzett években (lásd a 11. sz. ábrát).

Az internet hozzáférési szolgáltatás nettó árbevétele számottevő mértékben nőtt az áfacsökkentéseket követően, 12,8%-kal emelkedett 2017-ben és 2018-ban, az előző évek növekedését meghaladó mértékben. Nem csak az előfizetések száma, hanem az internetforgalom is nőtt, ami jelzi, hogy az intézkedés hozzájárult a kormányzati célok teljesítéséhez, a szolgáltatást igénybevevők többet használták az internetet, mint korábban (KSH STADAT 4.7.8.2. és 4.7.10.1.).

Az internetpiac, ezen belül az internet-előfizetések számának több éve tartó dinamikus bővülése háttérben nem kizárólag az árak csökkenése, hanem többek közt a szolgáltatóknak a technológiai változásokhoz való gyors alkalmazkodása, illetve az okostelefonok elterjedése és a folyamatos árverseny áll (KSH, 2018f), ami már az áfacsökkentés előtti időszakban éreztette hatását.

Az internet-előfizetések bruttó átlagára az áfacsökkentés hatására jelentősen alacsonyabb lett (lásd a 3. sz. táblázatban.) Amennyiben az internet-előfizetések száma alapján megbecsüljük a beszedett áfa mértékét, azt látjuk, hogy az előfizetések számának növekedése számottevő áfabevétel-csökkenést eredményezett.

Az internet-előfizetések számának és az előfizetések alapján beszedett áfa mértékének alakulása 2014-2018. közt (becslés)

Forrás: KSH STADAT 4.7.7.2., 4.7.9.2. 4.7.8.2., 4.7.10.1., alapján ÁSZ szerkesztés. Becsült áfa (bal tengely): az internet-előfizetések száma és átlagára alapján számított áfa (ÁSZ számítás)

Nem sikerült azonban áttörést elérni a rendszeres internethasználók arányának növelése terén, számuk a 2017. és 2018. évi áfaintézkedések ellenére csökkent. A 16-74 éves lakosságon belül az internethasználók aránya a 2017. évben 76%-ot, a 2018. évben 75%-ot tett ki. A kormányzati cél (80%) 2018. végéig nem teljesült (KSH, 2018d).

1. SZ. MELLÉKLET

Az elemzett termékek és szolgáltatások köre az Áfa tv. 3. sz. melléklete szerint

1. **Sertéshús és belsőségek** (a 2007. évi CXXVII. törvény 3. sz. melléklete szerinti vtsz. számok: 2 031 110, 2 032 110, 0203-ból (kivéve 0203 01110), 0203 2110, 0206 30-ból, 0206 41-ből, 0206 49-ből)
2. **Baromfihús** (a 2007. évi CXXVII. törvény 3. sz. melléklete szerinti vtsz. szám: 0207)
3. **Emberi fogyasztásra alkalmas hal** (a 2007. évi CXXVII. törvény 3. sz. melléklete szerinti vtsz. számok: 0301-ből, 0302-ből, 0303-ból, 0304-ből)
4. **Madártojás frissen** (a 2007. évi CXXVII. törvény 3. sz. melléklete szerinti vtsz. szám: 0407-ből)
5. **Tej** (a 2007. évi CXXVII. törvény 3. sz. melléklete szerinti vtsz. számok: 0401 10-ből, 0401 20-ből)
6. **Étkezőhelyi vendéglátásban** az étel- és a helyben készített, nem alkoholtartalmú ital forgalom
7. **Internet-hozzáférési szolgáltatás**
8. Az Áfa tv. 86. § (1) bekezdés j) pontja) vagy jb) alpontja alá tartozó olyan, többlakásos **lakóingatlanban kialakítandó vagy kialakított lakás**, amelynek összes hasznos alapterülete nem haladja meg a 150 négyzetmétert. Az Áfa tv. 86. § (1) bekezdés j) pont ja) vagy jb) alpontja alá tartozó olyan egylakásos lakóingatlan, amelynek összes hasznos alapterülete nem haladja meg a 300 négyzetmétert.

IRODALOM

Agrárgazdasági Kutató Intézet (2013): A mezőgazdasági és az élelmiszeripari termékekre vonatkozó áfarendszer és –mérték változása és hatásai.

(http://repo.aki.gov.hu/282/1/2013_%C3%A1farendszer_%C3%A9s_m%C3%A9rt%C3%A9k_%281%29.pdf) letöltve: 2019.05.14.

Agrárgazdasági Kutató Intézet (2016): Sertés piac 2016.

(https://sertesinfo.aki.gov.hu/publikaciok/publikacio/a:1087/Sert%C3%A9s_piac+2016) letöltve: 2019.05.08

Agrárgazdasági Kutató Intézet (2019a): Élőállat és Hús – Agrárpiaci Jelentések.

(<https://sertesinfo.aki.gov.hu/publikaciok/publikacio/>) letöltve: 2019.05.13.

Agrárgazdasági Kutató Intézet (2019b): Baromfi – Agrárpiaci Jelentések.

(http://repo.aki.gov.hu/3327/1/2019-3_Baromfi.pdf) letöltve: 2019. 06.12.

Állami Számvevőszék (2014a): Elemzés a 2014. évi költségvetési folyamatok makrogazdasági összefüggéseiről, a zárszámadás ellenőrzése kapcsán.

Állami Számvevőszék (2015a): Elemzés a 2015. évi költségvetési folyamatok makrogazdasági összefüggéseiről, a zárszámadás ellenőrzése kapcsán.

Állami Számvevőszék (2016a): Elemzés a 2016. évi költségvetési folyamatok makrogazdasági összefüggéseiről, a zárszámadás ellenőrzése kapcsán.

Állami Számvevőszék (2017a): Elemzés a 2017. évi költségvetési folyamatok makrogazdasági összefüggéseiről, a zárszámadás ellenőrzése kapcsán.

Állami Számvevőszék (2014b): Elemzés a Költségvetési Tanács részére a 2014. évi költségvetési törvényjavaslat zárószavazás előtti munkájának támogatásához.

Állami Számvevőszék (2015b) (2016b) (2017b): Elemzés a Költségvetési Tanács részére a 2015, 2016., 2017. I. félévi költségvetési folyamatokról, a 2017. II. félévi költségvetési folyamatokról.

Állami Számvevőszék (2015c): Szempontok a Költségvetési Tanács részére véleménye kialakításához Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről szóló törvényjavaslat zárószavazásához.

Állami Számvevőszék (2016c): Szempontok a Költségvetési Tanács részére véleménye kialakításához Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről szóló törvényjavaslat-tervezetről.

Állami Számvevőszék (2017c): Szempontok a Költségvetési Tanács részére véleménye kialakításához Magyarország 2017. évi központi költségvetéséről szóló törvényjavaslat zárószavazásához.

Állami Számvevőszék (2017d): Vélemény Magyarország 2017. évi központi költségvetéséről szóló törvényjavaslatról.

Állami Számvevőszék (2018): Szempontok a Költségvetési Tanács részére véleménye kialakításához Magyarország 2018. évi központi költségvetéséről szóló törvényjavaslat zárószavazásához.

Babos Dániel – Kicsák Gergely (2016): Historikusan alacsony lehet a hiány 2016-ban.

(<https://www.mnb.hu/letoltes/babos-daniel-kicsak-gergely-historikusan-alacsony-lehet-a-2016-os-hiany.pdf>) letöltve: 2019.05.13.

Balog Ádám (2014): Adóelkerülés és rejtett gazdasági Magyarországon.

(<https://www.mnb.hu/letoltes/balog-15-30.pdf>) letöltve: 2019.05.14.

Bethlendi András (2012): Élelmiszer-ÁFA: kinek segít a kisebb kulcs?, Pénzügyi Szemle.

(<http://www.penzugyiszemle.hu/vitaforum/elelmiszer-afa-kinek-segit-a-kisebb-kulcs>) letöltve: 2019.04.05.

Csomós Balázs – Kreiszné Hudák Emese (2015): A rejtett gazdaság mértékének csökkentése

Magyarországon. (<https://www.mnb.hu/kiadvanyok/szakmai-cikkek/tovabbi-szakmai-cikkek/csomos->

- balazs-kreiszne-hudak-emese-a-rejtett-gazdasag-mertekenek-csokkentese-magyarorszagon) letoltve: 2019.04.05.
- Digitális Jólét Program (2019) (<https://digitalisjoletprogram.hu/hu/tartalom/digitalis-adocsokkentess>) letoltve: 2019.05.06.
- Domokos László (2019): Fenntartható módon fehéredik a gazdaság. (<https://www.aszhirportal.hu/hirek/domokos-laszlo-fenntarthato-modon-feheredik-a-gazdasag>) letoltve: 2019.05.15.
- Ernst & Young (2014): Hatástanulmány az alapvető élelmiszer ágazatban tapasztalható áfacsalás költségvetés-szemleges felszámolásáról. (https://issuu.com/bodoky/docs/e_y_-_alapvet____lelmiszer_tanulm_) letoltve: 2019.05.06.
- ET (2017): Az áfacsökkenés következményei. (<https://agrarium7.hu/cikkek/1120-az-afacsokkentess-kovetkezmenyei>) letoltve: 2019.05.06.
- Európai Bizottság (2016): A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak egy a héára vonatkozó cselekvési tervről – Úton egy egységes uniós heaövezet felé – új döntések szükségeltetnek. (https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/com_2016_148_hu.pdf) letoltve: 2019.05.14.
- Európai Bizottság (2018a): Sajtóközlemény: HÉA - Rugalmasabb héamértékek, kevesebb bürokrácia a kisvállalkozások számára. (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-185_hu.htm) letoltve: 2019.05.14.
- Európai Bizottság (2018c): The Digital Economy and Society Index (DESI) (<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>) letoltve: 2019.05.06.
- Európai Bizottság (2019): VAT rates applied in the Member states of the European Union (https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf) letoltve: 2019.05.06.
- Giday András (2017): Melyik adónk legyen egykulcsú? (https://www.penzugyiszemle.hu/documents/gidaya-2017-2-m-1pdf_20170717124705_39.pdf) letoltve: 2019.05.06.
- Horváth Balázs (2019): Mit hozott az áfacsökkenés a vendéglátásban?, (<https://ado.hu/ado/mit-hozott-az-afacsokkentess-a-vendeglatasban/>) letoltve: 2019.05.06.
- Horváth Bálint (2016a): Fenntartható kifehérítés az ÁSZ ellenőrzések tükrében. (<https://www.aszhirportal.hu/hu/hirek/fenntarthato-kifeherites-az-asz-ellenorzessek-tukreben>) letoltve: 2019.05.14.
- Horváth Bálint (2016b): Így indulhat a fenntartható kifehérítés pozitív spirálja, (<https://www.penzugyiszemle.hu/fokuszban/igy-indulhat-be-a-fenntarthato-kifeherites-pozitiv-spiralja>) letoltve: 2019.05.14.
- Horváth Bálint (2017): Tovább a fenntartható fehérités útján, Pénzügyi Szemle. (<https://www.penzugyiszemle.hu/tanulmanyok-eloadasok/tovabb-a-fenntarthato-feherites-utjan>) letoltve: 2019.05.14.
- Jogi Fórum / Fővárosi Főügyészség (2019): „Eltűnő” cégek - Több mint 2 milliárdos áfa-csalás az élelmiszeriparban - 8 személlyel szemben emelt vádat az ügyészség. (<https://www.jogiforum.hu/hirek/40312>) letoltve: 2019.05.14.
- Katona Balázs (2017): Az adóelkerüléssel kapcsolatos problémák az áfa szabályozásban (<http://midra.uni-miskolc.hu:80/?docId=25522>) letoltve: 2019.05.13.
- Krekó Judit – P. Kiss Gábor (2007): Az adóoptimalizálástól az optimális adóig - az első lépés - Adóelkerülés és a magyar adórendszer. (<https://www.mnb.hu/letoltes/ado6.pdf>) letoltve: 2019.05.14.
- KSH (2014)(2015)(2016)(2017a): Magyar statisztikai évkönyv. (<http://www.ksh.hu/katalogus/#kiadvanyok>) letoltve: 2019. 05. 20-22.

- KSH (2017b): Helyzetkép a turizmus, vendéglátás ágazatról.
(<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jeltur/jeltur17.pdf>) letöltve: 2019. 05. 12.
- KSH (2018a): Statisztikai tükör – A háztartások fogyasztása, 2017. (előzetes adatok).
(<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/haztfogy/haztfogy1712.pdf>) letöltve: 2019. 05. 15.
- KSH (2018b): Statisztikai tükör – A KSH jelenti: gazdaság és társadalom.
(<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/jel/jel21810.pdf>) letöltve: 2019. 05. 09.
- KSH (2018c): Statisztikai tükör – Állatállomány.
(<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/allat/allat1812.pdf>) letöltve: 2019. 05. 20.
- KSH (2018d): A fogyasztói árak alakulása 2017-ben.
(<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/fogyar/fogyar17.pdf>)
- KSH (2018e): Rendszeres internethasználók aránya – A 16-74 éves személyek százalékában. (2007-2018)
(https://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tin00091.html) letöltve: 2019. 05. 12.
- KSH (2018f): Statisztikai tükör – Távközlés, internet, televíziószolgáltatás, 2018. II. negyedév.
(<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/tav/tav1806.pdf>) letöltve: 2019. 06. 11.
- KSH (2019a): Statisztikai tükör – Lakáspiari árak, lakásárindex 2018. III. negyedév.
(<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/lakaspiacar/lakaspiacar183.pdf>) letöltve: 2019. 05. 15.
- KSH (2019b): Statisztikai tükör – Lakáspiari árak, lakásárindex 2018. IV. negyedév
(<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/lakaspiacar/lakaspiacar184.pdf>) letöltve: 2019. 05. 15.
- KSH (2019c): A fogyasztói árak alakulása 2018-ban.
(<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/stattukor/fogyar/fogyar18.pdf>)
- Magyar Mezőgazdaság (2019): Folytatódik az áfacsökkentés - tisztuló termékpályák.
(<https://magyarmezogazdasag.hu/2019/01/28/folytatodik-az-afacsokentes-tisztulo-termekpalyak>) letöltve: 2019.05.20.
- Magyar Nemzeti Bank (2018b): Lakáspiari jelentés, 2018.
(<https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/lakaspiaci-jelentes>) letöltve: 2019. 05. 07.
- Magyar Szilvia (2011): Legjellemzőbb áfa csalási módszerek. (<https://www.jogiforum.hu/hirek/26358>) letöltve: 2019.05.07.
- Magyarország Kormánya (2012): A következő lépés - Széll Kálmán Terv 2.0.
(https://index.hu/assets/documents/belfold/szkt_2_0.pdf) (letöltve: 2019.05.08)
- Magyarország Kormánya (2014): Magyarország konvergencia programja 2014-2017.
- Magyarország Kormánya (2016): Magyarország konvergencia programja 2016-2020.
- Magyarország Kormánya (2018): Magyarország konvergencia programja 2018-2022.
- Magyar Távirati Iroda (2015): Csökken az áfa, tisztul a sertés piac.
(<https://www.agroinform.hu/gazdasag/csokken-az-afa-22327>) letöltve: 2019.05.06.
- Matolcsy György – Palotai Dániel (2018): A magyar modell.
(<http://www.hitelintezetiszemle.hu/letoltes/hsz-17-2-t1-matolcsy-palotai.pdf>) letöltve: 2019.05.07.
- Némethné dr. Pál Katalin (2013): A hús-áfa és a feketegazdaság. (https://www.gki.hu/wp-content/uploads/gki/Hus_afa_121216.pdf) letöltve: 2019.05.07.
- Nemzeti Adó- és Vámhivatal (2015): Tájékoztató az egyes sertéstermékekre vonatkozó 5%-os adómérték 2016. január 1-jei hatálybalépéséről. (NGM/41834/2015. – NAV KI Ügyfélkapcsolati és Tájékoztatási Főosztály 3029910417/2015.)
- Nemzeti Adó- és Vámhivatal (2016a): Tájékoztató a tej értékesítése esetén alkalmazandó 5%-os adómértékről. (NGM/35451/2016. – NAV KI Ügyfélkapcsolati és Tájékoztatási Főosztály 3156732270/2016. – NAV KI Vám Főosztály 5168571874/2016.)

Nemzeti Adó- és Vámhivatal (2016b): Tájékoztató a tojás értékesítése során alkalmazandó 5%-os adómértékről (NGM/35210/2016. – NAV KI Ügyfélkapcsolati és Tájékoztatási Főosztály 3156732038/2016. – NAV KI Vám Főosztály 5169385740/2016.)

Nemzeti Adó- és Vámhivatal (2016c): Tájékoztató az 5%-os adómérték alá tartozó lakóingatlan-értékesítésekről (NAV Ügyfélkapcsolati és Tájékoztatási Főosztály 2216953983/2016. – NGM Fogyasztási és Forgalmi Adók Főosztály NGM/5014-1/2016.)

Nemzeti Adó- és Vámhivatal (2017): 3012/2017. útmutató az áthárított általános forgalmi adóra vonatkozó levonási jog érvényesítéséről és annak adóhatósági ellenőrzése során figyelembe vett szempontokról. (<https://nav.gov.hu/nav/szabalyzok/utmutatok>) letöltve: 2019.05.08.

Nemzeti Adó- és Vámhivatal Évkönyvek, 2014-2017., (https://nav.gov.hu/nav/kozerdeku_adatok/egyedi_kozzeteteli_lista/10_Statiztikak/Evkonyvek) letöltve: 2019.05.13.

Nemzetgazdasági Minisztérium (2012): A megújuló Magyarország adópolitikája, Az adórendszer átalakítása érdekében tett lépések. (<https://2010-2014.kormany.hu/download/4/29/b0000/>) letöltve: 2019.05.08)

Parragh Bianka – Palotai Dániel (2018): Az ösztönző adórendszer felé – Fókuszban az államháztartás, Pénzügyi Szemle. (https://www.penzugyiszemle.hu/documents/palotai-parragh-2018-1-mpdf_20180709124321_89.pdf) letöltve: 2019.05.08

Pénzügyi Szemle Online (PSZO) (2017): Merre tart a magyar adórendszer? – Interjú Varga Józseffel. (<https://www.penzugyiszemle.hu/interju/merre-tart-a-magyar-adorendszer-interju-varga-jozseffel>) letöltve: 2019. 05 07.

Tej Szakmaközi Szervezet és Terméktanács (2018): Tejtermék tájékoztató.

(<https://tejtermek.hu/cikkek/tagi-tajekoztato/tagi-tajekoztato-2018-iv-negyedev>) letöltve: 2019.05.06.

Vadkerti-Tóth Nikolett (2019): Baromfi – Agrárpiaci Jelentések. (<http://repo.aki.gov.hu/3372/>) letöltve: 2019.05.13.

Ván Bálint – Oláh Dániel (2018): Szerepel-e az áfacsökkentés az étlapon, Pénzügyi Szemle. (<https://www.penzugyiszemle.hu/penzugyi-szemle-folyoirat-archivalt-cikkek/szerepel-e-az-afacsokkent-es-az-etlapon>) letöltve: 2019.05.06.

Varga József (2017): Az adóteher-csökkentés és a gazdaság kifehéritésének pályája Magyarországon 2010 után, Fókusz: Az állam, mint versenyképességi tényező, Pénzügyi Szemle. (https://www.penzugyiszemle.hu/documents/vargaj-2017-1-mpdf_20170406150004_70.pdf) letöltve: 2019.05.06.

VAT Working Group Core Group 2, Najwyższa Izba (2019). Elhangzott előadás a 2019. márciusi EU bizottsági, ÁFA munkacsoport által tartott ülésen.

Zerényi Károly (2018): A vendéglátás ágazat statisztikai helyzetjelentése. (<http://mvi.hu/doc/Helyzetjelentés2018.pdf>) letöltve: 2019.05.22.

Központi Statisztikai Hivatal STADAT táblák:

- 2.1.36. Összefoglaló táblák – költségvetés összesen közfoglalkoztatottak nélkül (2013–)
- 2.1.45. A teljes munkaidőben alkalmazásban állók rendszeres havi bruttó átlagkeresetének alakulása a nemzetgazdaságban közfoglalkoztatottak nélkül (2013–)
- 2.1.56. A teljes munkaidőben alkalmazásban állók rendszeres havi bruttó átlagkeresete a költségvetési intézményekben
- 2.2.3.4. Az egy főre jutó éves kiadások részletezése COICOP-csoportosítás, jövedelmi tizedek (decilisek), régiók és a települések típusa szerint (2010–)
- 2.2.3.6. Az egy főre jutó éves élelmiszer-fogyasztás mennyisége jövedelmi tizedek (decilisek), régiók és a települések típusa szerint (2010–)
- 2.3.2. Lakásépítés, lakásmegszűnés, üdülőépítés (2001–)
- 3.1.8. A bruttó hazai termék (GDP) végső felhasználásának volumenindexei
- 3.2.2.1. A regisztrált vállalkozások száma nemzetgazdasági ágak szerint
- 3.2.2.2. A regisztrált vállalkozások száma nemzetgazdasági ágak szerint – GFO'14
- 3.5.25. A külkereskedelmi termékforgalom értéke és értékindexei országcsoportok és árufőcsoportok szerint
- 3.6.1. A fogyasztóiár-index (1985–)
- 3.6.2. Fogyasztóiár-indexek a termékek és szolgáltatások részletes csoportjai szerint
- 3.6.3. Egyes termékek és szolgáltatások éves fogyasztói átlagára (1996–) [Ft]
- 3.6.5. Fogyasztóiár-indexek a kiadások részletes csoportjai szerint (2000–)
- 3.6.14. A fontosabb állatok és állati termékek felvásárlási átlagára (2002–)
- 3.7.2. A központi költségvetés bevételei és egyenlege (2005–)
- 4.1.2.1. Élelmiszermérlegek, a rendelkezésre álló élelmiszerek mennyisége
- 4.1.7. A fontosabb termékek értékesítése (felvásárlás)
- 4.1.25. Tej felvásárlása, tejtermékek gyártása és beltartalmi jellemzők (2009–)
- 4.5.19. A vendéglátóhelyek számának alakulása típus szerint (2000–)
- 4.5.20. A vendéglátóhelyek eladási forgalma (2000–)
- 4.7.7.1. Az internet-előfizetések száma hozzáférési szolgáltatások szerint (2011–2015)
- 4.7.7.2. Internet-előfizetések száma hozzáférési szolgáltatások szerint
- 4.7.8.2. Internet-hozzáférési szolgáltatások nettó árbevétele
- 4.7.9.1. Az internet-előfizetések száma hozzáférési szolgáltatások szerint
- 4.7.9.2. Az internet-előfizetések száma hozzáférési szolgáltatások szerint, december 31. (2016–)
- 4.7.10.1. Az internet-hozzáférési szolgáltatások nettó árbevétele (2001–2015)

JOGSZABÁLYOK ÉS KÖZJOGI SZABÁLYOZÓ ESZKÖZÖK JEGYZÉKE

- Az Európai Tanács 2006. november 28-i 2006/112/EK IRÁNYELVE a közös hozzáadottértékadó-rendszerről
2003. évi XCII. törvény az adózás rendjéről (hatálytalan: 2018. január 1-től)
2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról
2011. évi LXVI. törvény az Állami Számvevőszékről
2011. évi CXCV. törvény Magyarország gazdasági stabilitásáról
2013. évi CCXXX. törvény Magyarország 2014. évi központi költségvetéséről
2014. évi C. törvény Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről
2015. évi C. törvény Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről
2015. évi CLXIV. törvény Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről szóló 2014. évi C. törvény módosításáról
2015. évi CLXXII. törvény a Magyarország 2014. évi központi költségvetéséről szóló 2013. évi CCXXX. törvény végrehajtásáról
2016. évi LXXVI. törvény a Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről szóló 2015. évi C. törvény módosításáról
2016. évi XC. törvény Magyarország 2017. évi központi költségvetéséről
2016. évi CXXII. törvény a Magyarország 2015. évi központi költségvetéséről szóló 2014. évi C. törvény végrehajtásáról
2017. évi LXXXVI. törvény a Magyarország 2017. évi központi költségvetéséről szóló 2016. évi XC törvény módosításáról
2017. évi C. törvény Magyarország 2018. évi központi költségvetéséről
2017. évi CL. törvény az adózás rendjéről (hatályos: 2018. január 1-től)
2017. évi CLXX. törvény a Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről szóló 2015. évi C. törvény végrehajtásáról
- 16/2016. (II. 10.) Korm. rendelet az új lakások építéséhez, vásárlásához kapcsolódó lakáscélú támogatásról

A költségvetési törvények általános indoklása:

Jogtár (Adatbázisok - Törvények, rendeletek indoklása).

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

áfa	Általános forgalmi adó
Áfa tv.	2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról
AKI	Agrárgazdasági Kutató Intézet
AKI PÁIR	Agrárgazdasági Kutató Intézet Piaci Árinformációs Rendszer
Art.	2003. évi XCII. törvény az adózás rendjéről (hatálytalan: 2018. január 1-től)
	2017. évi CL. törvény az adózás rendjéről (hatályos: 2018. január 1-től)
ÁSZ	Állami Számvevőszék
CSOK	Családi Otthontermelési Kedvezmény
EKÁER	Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer
ESL	Extend Shelf Life technológia alkalmazása, ami gyakorlatilag a pasztőrözés és az ultraszűrés közötti szintű hőkezelést jelenti.
EU	Európai Unió
héta	hozzáadott érték adó
kkv	kis- és középvállalkozások
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
KT	Költségvetési Tanács
MÁK	Magyar Államkincstár
NAV	Nemzeti Adó- és Vámhivatal
NGM	Nemzetgazdasági Minisztérium
Stabilitási tv.	2011. évi CXCV. törvény Magyarország gazdasági stabilitásáról
szja	személyi jövedelemadó
tao	társasági adó
V4	Visegrádi négyek: A Visegrádi Együttműködésben résztvevő országok: Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia

FOGALOMTÁR

Adóelkerülés, áfaelkerülés	Az adó- (áfa) fizetési kötelezettség nem teljesítése, vagy a fennálló kötelezettségnél alacsonyabb összegű adó befizetése a bevételek tényleges összegének eltitkolásával (illegális értékesítéssel), illetve a vállalkozás működtetése során a ténylegesnél nagyobb összegű adólevonás érvényesítésével.
Áfarés	<p>A rejtett gazdaság becslésének egyik eszköze az áfa-adórés számítása, ami a potenciálisan beszédhető és a ténylegesen beszédett áfa-bevételek különbsége.</p> <p>Az adórés a tényleges adóbevétel és az elméletileg beszédhető adóbevétel becsült összege közötti különbség, amivel az illegális áfacsalások mértékét kívánják megbecsülni. Az elméletileg beszédhető adóbevételt úgy számolják, hogy az egyes elméleti adóalapokat (pl. háztartások fogyasztása, közösségi fogyasztás, beruházás) megszorozzák a termékszerkezettel súlyozott átlagos adókulccsal. (Forrás: Babos, Kicsák, 2016, Matolcsy, Palotay, 2018)</p>
Áfa levonási jog	Az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. törvény alapján abban a mértékben, amilyen mértékben az adóalany - ilyen minőségében - a terméket, szolgáltatást adóköteles termékértékesítése, szolgáltatásnyújtása érdekében használja, egyéb módon hasznosítja, jogosult arra, hogy az általa fizetendő adóból levonja az előzetesen felszámított adót. (Forrás: Áfa tv. 120. §)
Általános forgalmi adó	Olyan többfázisú nettó forgalmi adó, amelyet a vállalkozások a termelés és a forgalmazás minden szakaszában kötelesek fizetni a hozzáadott érték után, de az adó terhét a termék, a szolgáltatás végső felhasználója viseli. Jellemzői: általános, a forgalomhoz kapcsolódik, többfázisú, nem halmozódik, szervezet semleges, verseny semleges, közvetett adó.
Árindex	A lakosság által megvásárolt áruk, igénybe vett szolgáltatások árának átlagos változását mutatja egy meghatározott időintervallumon belül. Az infláció jelzésére szolgáló indexszám.
Árrugalmasság	Az árrugalmasság az ár és megvásárolt termékmennyiség kapcsolatát fejezi ki, azt hogy a termék árváltozása hogyan befolyásolja az eladott mennyiséget. Az a mérték, amennyivel módosul a kereslet az árváltozás hatására. Az árrugalmas termék esetében a kereslet az árváltozás hatására gyorsan, nagymértékben változik. Az árrugalmatlan termékek esetében a kereslet kevésbé vagy alig változik.
Árszínvonal	A (piacon levő, eladási céllal készült) termékek árainak súlyozott átlaga.
Bruttó áfa	Az adózók által a NAV számláira teljesített összes áfa befizetés. Ennek összegéből levonva az áfa visszautalásokat, adódik a nettó áfa bevétel, amely a központi költségvetés tényleges bevétele.
Előzetesen felszámított adó	<p>Az az adó, amelyet</p> <p>a) termék beszerzéséhez, szolgáltatás igénybevételéhez kapcsolódóan egy másik adóalany - ideértve az Eva. hatálya alá tartozó személyt, szervezetet is – az adóalanyra áthárított;</p>

- b) termék beszerzéséhez - ideértve a termék Közösségen belüli beszerzését is -, szolgáltatás igénybevételéhez - ideértve az előleget is, ha az adót a 140. § a) pontja szerint a szolgáltatás igénybevevője fizeti - kapcsolódóan fizetendő adóként megállapított;
- c) termék importjához kapcsolódóan
 - ca) az adóalany maga vagy közvetett vámjogi képviselője megfizetett, illetőleg
 - cb) az adóalany maga vagy közvetett vámjogi képviselője fizetendő adóként megállapított;
- d) az adóalany előleg részeként megfizetett;
- e) a 11. § (2) bekezdésének a) és b) pontjában említett termékértékesítéséhez kapcsolódóan fizetendő adóként megállapított [a)-e) pontok a továbbiakban együtt: előzetesen felszámított adó (Forrás: Áfa tv. 120. §)

Fordított adózás

A fordított adózásra vonatkozó szabályok értelmében az ügylethez kapcsolódó adó megállapítására és elszámolására nem az ügyletet teljesítő adóalany, hanem annak megrendelője (vagyis a vevő vagy a szolgáltatást igénybe vevő adóalany) kötelezett. Az Áfa tv. 142. § (1) bekezdése alá tartozó fordított adózású ügyletek esetén a termék értékesítője, szolgáltatás nyújtója olyan számlát bocsát ki, amelyben áthárított adó, illetőleg az Áfa tv. 83. §-ában meghatározott (az adót is tartalmazó ellenérték adótartalmának megállapítására szolgáló) százalékkérték nem szerepel. A számlán – az Áfa tv. 169. § n) pontja szerint – a „fordított adózás” kifejezés szerepel.

Gazdaság-fehérités, kifehérités

A gazdaság fehéritése olyan intézkedések összességét jelenti, amelyek a rejtett gazdaság (nem legális, nem regisztrált, nem átlátható gazdasági tevékenység), valamint az adóelkerülés és adócsalás visszaszorítását, megszüntetését célozzák. A gazdaság fehéritésének célja az adózók gazdasági tevékenységének átláthatóvá, nyomon követhetővé, számon kérhetővé, ellenőrizhetővé tétele, a költségvetést megillető bevételek növelése, a piaci versenyt torzító hatások csökkentése, a tisztességes piaci szereplők versenypozíciójának javítása. A gazdaság fehéritését célzó intézkedések jellemzően az adórendszer egyszerűsítését, az adóterhek csökkentését, szerkezetének megváltoztatását, az adminisztrációs terhek csökkentését, az adómorál javítását, az adóbeszedés hatékonyságának javítását eredményező intézkedések.

Hozzáadott érték

A kibocsátott termelési és az anyagi ráfordítások különbsége.

Káros externália

Az externália „külső hatás (...), egy személy vagy vállalat törvényes tevékenységének véletlen mellékhatása egy másik személy vagy vállalat profitjára, illetve jóléti szintjére.” (Forrás: Mishan, E.J. (1982): Költség-haszon elemzés). A káros externália negatív hatással van a gazdasági szereplőre, személyre, vagy károsan befolyásolja annak környezetét.

Költségvetési csalás

A Btk-t módosító 2012. évi C. tv. 396. §-a az **adócsalás**, a csempészet stb. helyett bevezette a költségvetési csalás nevű különös részi tényállást. A módosítás 2013. július 1-jén lépett hatályba. Költségvetési csalást követ el, aki a) költségvetésbe történő befizetési kötelezettség vagy költségvetésből származó pénzeszközök vonatkozásában más tévedésbe ejt, tévedésben tart, valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, vagy a valós tény elhallgatja, b) költségvetésbe történő befizetési kötelezettséggel kapcsolatos

kedvezményt jogtalanul vesz igénybe, vagy c) költségvetésből származó pénzeszközöket a jóváhagyott céltól eltérően használ fel.

Kompenzációs felár

A mezőgazdasági tevékenységet folytató adóalany dönthet úgy, hogy a tételes ÁFA elszámolás helyett különleges adózási módot választ. Ez a különleges adózási mód a kompenzációs felár alkalmazása. A jogszabály „térítésátalány” fizetését teszi lehetővé a mezőgazdasági termelők részére, amelynek mértéke nem lehet több, mint az általános szabályok szerinti adózók adólevonási jog gyakorlásával megszerezhető áfa összege. Magyarországon a térítésátalány megfelel a kompenzációs felárhoz fűződő előírásoknak, a kompenzációs felár mértéke növény, növényi eredetű termék esetén 12%, állat, állati eredetű termék esetén 7%.

Körhinta csalás

A körhinta csalás alapját az adja, hogy az Európai Unió belül a tagállamok közötti értékesítés 0%-kal adózik a származási országban, az adót a célországban kell megfizetni. A körhinta csalás az Európai Unión belüli tranzakciókhoz kapcsolódik. A körhintacsalás lényege, hogy a vállalkozás határokon átnyúló tranzakció során áfa-, illetve héa-mentesen terméket vesz, majd továbbértékesíti azt országon belül ráterhelve az áfát, amit nem fizet meg. Az országon belüli vevő gyakran továbbértékesíti a vásárolt terméket az eredeti uniós eladónak áfa-mentesen. A körhinta-csalás jellemzője, hogy nem egy egyedi, egyszer megvalósítható cselekmény, hanem egy cselekménysor, ami ugyan azon résztvevőkkel többször, folyamatosan elkövethető. Nehezen lenyomozható, gyakran jóhiszemű, tisztességes vállalkozások is a részévé válhatnak. Általában kis tételben is nagy értéket képviselő áruk (elektronikai felszerelések, berendezések), vagy olyan ömlesztett termékek esetében valósítják meg, ami egyedileg nem beazonosítható (pl. cukor, a gabona).

Nettó áfa bevétel

A központi költségvetés tényleges bevétele, amely a befizetett és a visszaigényelt ÁFA különbsége.

Tiszta árindex

Lakáspiaci árindex: a teljes árváltozás a lakásárak mértani átlagának bázisidőszaki értékhez viszonyított, százalékban kifejezett változása. A teljes átlagár változásából regressziós becsléssel elkülönítik az ún. összetételhatást, mely a minőségi összetétel változását mérő index. A teljes árváltozás és az összetételhatás hányadosaként áll elő a tiszta árváltozás indexe, mely az mutatja meg, hogyan alakulnának az árak változatlan minőségi összetétel mellett.

ÁLLAMI SZÁMVEVŐSZÉK

1052 Budapest, Apáczai Csere János utca 10.

Levélcím: 1364 Budapest 4. Pf. 54

Telefon: +36 1 484 9100 Telefax: +36 1 484 9200

www.asz.hu